Rok I | Kraków, 9 kwietnia 1909 — קראקא, י״ח ניסן תרס״ט. | Nr 13

יודישע אילוסטרירטע צייטונג

Żydowska gazeta illustrowana.

Wychodzi każdego piątku.

Pranumerata wynosi: Rocznie 10 K. — 5 Rbs. Półrocznie 5 K. 2.50 Rbs. Kwartalnie K 2.75 = 1.50 Rbs

Pojedynczy egzemplarz 20 h. = 10 Kop.

Redakcya i Administracya: Kraków, Grodzka 62.

Jüdische Illustrierte Zeitung

ערשיינט יעדען פרייטאג.

אבאנאמענטס־פרייז: יעהרליך: 10 קראנען, 5 רובל. האלביעהריג 5 קראנען 2.50 רובל. פיערטעל יעהרליך 2.75 קראנען, 1.50 רובל.

איינצעלנע נומער 20 העללער — 10 קאפ.

אין אנדערע לענדער: יעהרליך 15 פראנק, האלביעהריג 7.50 פיערטעליעהריג 4 פראנק.

רעדאקציאן און אדמיניסטראציאן: קראקא גראדזקא 62. טעלעפאן נר׳ 412. עסטרר. פאסטשפארקאסען־קאנטא נר׳ 57,341.

הויפטפערטרעטונג פאר רוסלאנד: י. מערעצקי, ווארשא, מיאדאווא נר׳ 12 פיליע אין לאדז: פרזעיאזד נר׳ 16.

דער „סדר״ ביי די יודישע זאלדאטען אין באסניען.

דער „סדר״ ביי די יודישע זאלדאטען אין באסניען: אין א באראקע, ביי דער סערבישען גרעניץ האלטען יודישע רעזערוויסטען דעם סדר.

אינהאלט: דער צוקונפטס־קריעג — עהרענטהאל און איזוואלסקי — דר. סוען העדין — איבערשוועמונגען — דער פרויען קאפ אים מעער — נעפענניסע אין יאפאן — די סערבישע דינאסטיע — אויפרעגונג אין גריעכענלאנד — באראן זיגמונד קארנפעלד — א מוטער אים קאסטען — א מערדער אויפגעזוכט — א שרעקליך מערדעריי אין ווארשא א. ז. וו.

דער „סדר" ביי די יודישע זאלדאטען אין באסניען.

אַ ערנסטען „סדר" האַלטען אב די יודישע זאל־דאטען, וועלכע געפונען זיך איצט אין באסניען־הערצאָג־אווינא.

וויַיט פֿון דער היים, פון טאטע־מאמע, פֿון ווייב און קינד, זיצען זיי דאָרט ערגע'ץ וואו אין א באַראַקע און רעכטען אב דעם סדר ביי טרוקענער מצה און אַרבע כוסות... מיט מצה און וויַין האבען די יודישע קהלות זיי שוין פֿערזאָרגט... קניידלעך און בובעלעך קען מען דאָרט אין דער באַראַקע, צווישען די בערג, ביי דער דרינא און סאַווא, נישט קאכען און נישט בראַטען...

ערנסט זיצען זיי ביַים סדר, און דערצעהלען זיך די נסים פֿון יציאת־מצרים, אבער זיי קענען צופֿ־ידען זיין! ס'איז זיי געווען באשערט אָבצוקומען מיט'ן שרעק.

דער קריעג, צו וועלכען זיי זענען אַרויסגעצויגען, וועט נישט זיין... די רעזערוויסטען, וואס מען האט אב־געריסען פֿון זייערע פאמיליעס, וועלען באלד ווידער א היים־פֿאָהרען און ווי טרויריג זיי זאלען נישט זיצען ביַים סדר, מעגען זיי זאגען: גם זו לטובה! געלויבט איז נאט פאַר דעם!...

די סערבישע דינאַסטיע.

ראס קאמעל האט געבעטען הערנער, האט מען איהם אויך די אויערן אבגעשניטען. אט ראס בעקאַנטע שפּריכוואָרט פאסט ניט אויף קעניג פעטער פֿון סערביען. ס'איז איהם ווייניג געווען סערביען אליין. ער האט נאך געוואלט א גרויס־סערבישע מאנאַרכיע, וואס זאל זיך אויסשפּרייטען פֿונ'ם אדריאַטישען מעער ביז צור דאנוי — און איצט שאקעלט זיך זיין קעניגס־שטוהל און די גאנצע דינאַסטיע קאראגיארגאוויטש איז בעדראהט.

קעניג פעטער איז איבערהויפּט קיינמאל נישט גע־זעסען פעסט אויף זיין בענקיל. געקומען אויפ'ן טהראָן איז ער אויך נאר נישט קיין שענעם אופן. ס'איז נאר קיין סוד נישט, אז ער האט געוואוסט פֿון דער פֿער־שווערונג, וואס די סערבישע אָפיציערע האבען געמאכט, קעגען דעם פֿריהערען קעניג אלעקסאנדער. מיט זיין וויסען איז קעניג אלעקסאנדער ערמארדעט געווארען און דאס האט איהם פערשלאָסען אַלע טויערען פֿון די אייראפּאישע מלוכות. קיין איינציגער אייראָפּעאישער הערשער וויל איהם עמפּפֿאנגען און דאס אנזעהען פון דעם סערבישען שטאַאט האט דאדורך שטארק געליטען.

דער קעניג האט זיך דערמילט, ווען די פֿערשווערער האבען איהם אַרויפֿגעזעצט אויף דער שטוהל, געמוהט

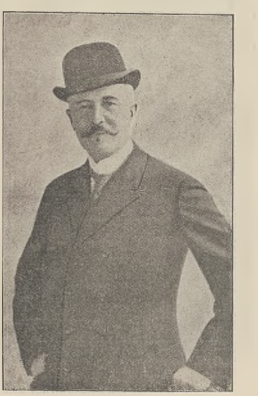

באראָן עהרענטהאל, דער עסטערייכישער מיניסטער דעם אויסערן.

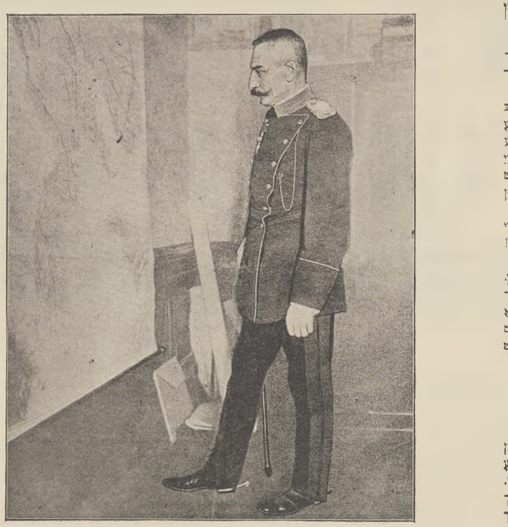

די סערביש; דינאַסטיע. קעניג פעטער שטודירט די לאנדקארט.

מינדליך און שריפֿטליך אויף עהרענוואָרט פֿערפֿליכטען, זיי נישט צו בעשטראָפֿען, נאר אדרבה זיי איבערצוגעבען די העכסטע שטעלען אים לאַנד. ער איז איבערדעם ביז היינט פֿערקויפֿט אין זייערע הענד און מוז טהון, וואס זיי פֿערלאַנגען פֿון איהם.

זיי, די פֿערשווערער, זענען אבער אויך איצט זיין איינציגע שטיצע. ווי האָבען מורא או אויך פעטער ואל זיך אבזאגען פֿון דעם טהראָן און ס'זאל קומען איין אנ־דערער אויף זיין אָרט, וועלען זיי פֿערליערען דעם גאנצען איינפלוס און די גאנצע דעה אין לאַנד.

אבער דיזע „אונטערשטיצונג" וועט איהם ווייניג וואס העלפען. אין גאנצען לאנד הערשט צוואַר רוהע, אבער ס'איז די רוהע פֿאַר'ן שטורם. דאס פאלק איז שטאַרק אונצופֿריעדען מיט דעם קעניג און מען ווארט נאר אב א גינסטיגע געלעגענהייט, איהם אראָבצוווארפֿען פונ'ם טהראָן.

זיין איינענער זוהן, דער עקס־קראָנפּרינץ געאָרג, אינ־טריגירט וויַיטער קעגען איהם און ער האָט צווישען די אפֿי־ציערע א גרויסען אָנהאנג. די אויסלענדישע מלוכות, שפּעציעל ענגלאַנד, וואָס איז איינענטליך שולדיג אין די גאנצע העצערייען, האבען זיך שוין בעפֿריינדעט מיט דעם געדאַנק, אַז די איצטיגע סערבישע דינאסטיע וועט אב־טרעטען און די סערבען וועלען זיך וועהלען א נייע די־נאַסטיע. ענגלאַנד האָט שוין אויך אַ קאנדידאַט דאַפֿיר, דעם הערצאָג פֿון טעק, א נאהענטען קרוב פֿון דעם ענגלישען קעניג.

מען קען רעכענען, אַז די זאַך וועט באלד ווערען ענטשיעדען. קעניג פעטער, וואס האט ביז נישט לאנג כסדר שטודירט די לאנדקארטע, כדי צו זעהען, וועלכע לענדער ער וועט באלד בעהערשען, שטודירט זי איצט וויַיטער, אבער נאר צו אַנאַנדערן צוועק: ער זוכט זיך אַנ'אָרט וואו צו וואָהנען, נאכדעם ווי ער וועט אַרויס פֿון סערביען בשלום...

ווי מען מעלדעט אויס גענף (שווייץ). געפֿינט זיך שוין דאָרט דעם קעניגס א פֿערטרויענסמאַן, וואס זוכט פֿאַר זיינעטוועגען א הויז צו קויפֿען. דער קעניג האט אויך פֿריהער איידער ער איז געקומען קיין סערביען, גע־וואהנט אין גענף. מען דערצעהלט אויך, אז ער אליין איז גרייט, צו פֿערציכטען אויף דעם טהראָן, ווען מען וועט איהם גאראנטירען א יעהרליכע אפּאנאזשע פֿון 250.000 פֿראַנק.

אין די 6 יאהר, וואס ער איז קעניג, האט פעטער קיין רוהיגע מינוט נישט געהאַט. שטענדיג האבען איהם געשראָקען די שאטענס פֿון דעם קעניג אלעקסאנדער, וואס איז מיט זיין וויסען ערמארדעט געוואָרען... איצט וועט ער אבטרעטען אָהן כבוד און אהן אנזעהען — בלאַמירט פאַר דער גאנצער וועלט!

נאט'ס מיהלען מאָהלען פּאַוואָלי אבער זיכער!

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגען נומער א בילד, פארשטעלענדיג קעניג פעטער, שטודירענדיג די לאנדקאַר־טע, אין טרויריגע געדאַנקען פֿערטיעפֿט.

עהרענטהאל און איזוואלסקי.

דער עסטערייכישער מיניסטער דעם אויסערן, באַ־ראָן עהרענטהאַל, וועט בעקומען דעם טיטעל גראַף. איז־

דער רוס'שע מיניסטער דעם אויסערן, איזוואָלסקי.

וואלסקי, דער רוסישע מיניסטער דעם אייסערן, בעקומט די רעמיסיע.

דאמיט שליעסט אב די מעהר ווי 6 מאנאטליכע פעריאדע, אין וועלכען די פראגע „קריעג אדער פריע־דען?“ האט בעשעפטינט אלע מוחות.

באראן עהרענטהאל האט געזיעגט און איזוואלסקי האט בעקומען א ניעדערלאגע.

איינענטליך איז עס פאלש, די זאך צו נעהמען פון דער פערזענליכער זייט. נישט באראן עהרענטהאל האט בעזיעגט איזוואלסקין און נישט איזוואלסקי איז אונטערגעלעגען עהרענטהאלען.

געזיעגט האט אייגענטליך די אליאנץ צווישען עסטערייך־אונגארן און דייטשלאנד איבער די פעראיינ־באנד צווישען רוסלאנד, פראנקרייך און ענגלאנד.

דייטשלאנד איז געשטאנען טריי צו זיין פערבינ־דעטען און האט אפען ערקלערט, אז אויב ס'וועט קומען צום קריעג, וועט עס מיט זיין גאנצער ארמעע איהם נע־הען צו הילף.

פראנקרייך דאגעגען, רוסלאנדס פערבינדעטע, איז געשטאנען קאלט ביי דער זייט. ס'איז מעגליך, יא אפשר גאר זיכער, אז די פראנצויזען וואלטען נישט גע־בראכען דעם פערטראג און נישט געלאזט רוסלאנד אין שטיך, ווען ס'ווערט א ערנסט. אבער ווי לאנג ס'זענען געפיהרט געווארען די דיפלאמאטישע אונטערהאנדלונגען, איז פראנקרייך געשטאנען ביי דער זייט און כסדר צוריק־געהאלטען רוסלאנד, עס זאל נישט נעהען צו ווייט.

פראנקרייך וויל נישט קיין קריעג. די פאליטיקער וואס פיהרען דארט היינט דאס רעדעל, ווייסען גוט, אז זיי וועלען אין אזא קריעג נישט פיעל געווינען — און איידער מורא צו האבען פאר א ניעדערלאגע, איז דאך שוין א זיכערער שלום פיעל בעסער.

ענגלאנד אבער, וועלכעס האט אייגענטליך אם שטארקסטען געהעצט געגען עסטערייך־אונגארן, מיינענ־דיג דאמיט צו שאדען דער דייטשער פאליטיק, איז אין דער לעצטער מינוט אויך געקומען צו שכל אז עס איז זעהר ריזיקאליש, איצט אנצוהייבען א קריעג... די דייטשע פלאטע איז שוין גענוג שטארק צו פערטהיידיגען זיינע גרעניצען. אויך די עסטערייכישע פלאטע ווי קליין זי זאל נישט זיין, וועט אויך אויסרייכען, די עסטערייכישע האפען־שטעדט צו פערטהיידיגען. ענגלאנד קען איבערדעם אין אזא מין קריעג נאר ווייניג נוצען.

און אזוי איז איבערגעבליעבען רוסלאנד אליין... איזוואלסקי אבער און די אנדערע מאסגעבענדע קרייזע אין רוסלאנד ווייסען דעם אמת, אז רוסלאנד איז איצט צום קריעג נישט אנגעגרייט.

ווען איזוואלסקי האט נאכגעגעבען און אנערקענט די אנעקסיע פון באסניען־הערצעגאווינא, האט ער נור געטהון דאס, וואס ער האט געמוזט...

זיין פעהלער איז נאר געווען, וואס זעהענדיג די אמת'ע לאגע, האט ער בעדארפט זיין פארזיכטיגער און נישט דערלאזען דאצו, ס'זאל הייסען, אז רוסלאנד האט ערליטען א דיפלאמאטישע ניעדערלאגע.

און פאר דעם מוז ער נעהען פון זיין פאסטען...

באראן עהרענטהאל אבער, וועלכער האט געקענט אונטערשטיצען זיינע דיפלאמאטישע פארדערונגען מיט א ארמעע פון 5 מיליאן זאלדאטען, וועט בעקומען דעם טיטעל „גראף“.

די קריזע אויף דעם באלקאן איז אייגענטליך גע־ווען א קריזע צווישען עסטערייך־אונגארן און רוסלאנד און די הויפטראלע דאבייַ געשפיעלט עהרענטהאל און איזוואלסקי, וואס זייערע בילדער ברענגען מיר אין אונזער היינטיגער נומער.

דער צוקונפטס־קריעג.

אין דער וועלט־ליטעראטור זענען אין די לעצטע יאהרען געשריעבען געווארען א גאנצע מענגע ביכער, וואס שילדערן די קריעגע אין דער צוקונפט.

די קריעגס־טעכניק האט זיך געמליך אזוי ענטוויי־קעלט, אז דער צוקינפטיגע קריעג, אויב ער וועט זיך נישט לאזען פערמיידען, וועט גאנץ אנדערש אויסזעהען, ווי אלע די קריעגע, וואס זענען אונז בעקאנט פון דער וועלט־געשיכטע.

מען קען אבער דרייסט בעהויפטען, אז אפילו אלע ריעזע פאנטאסטישע שילדערונגען זענען נישט אימשטאנד אונז צו געבען א קלאר בילד, ווי אזוי א צוקונפטס־קריעג וועט אויסזעהען.

כסדר, מען קען זאגען מעגליך, ווערען געמאכט נייע ערפינדונגען און ענטדעקונגען און וואס מען האלט היינט

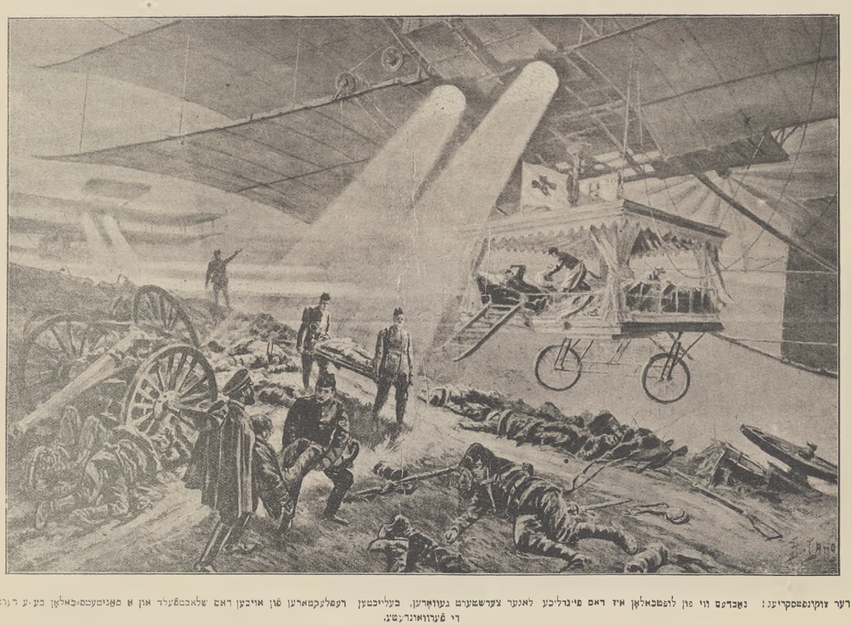

דער צוקונפטס־קריעג: נאכדעם ווי פון לופטבאלאן איז דאס פיינדליכע לאגער צערשטערט געווארען, בעלייכטען רעפלעקטארען פון אויבען דאס שלאכטפעלד און א סאניטעטס־באלאן בע·ע ד׳רט די פערוואונדעטע.

די געפענגנישע אין יאפאן: דאס אייסערע אויסזעהען פון א שטראפאנשטאלט.

באראן וויגנונר קארנפעלד.

פאר דעם „לעצטען ווארט“ אין דער בעציעהונג, וועט נאך מאנגען איבערגעהאלט דורך א נייער ערפינדונג און א נייער שפעקולאציע.

די נייעסטע אומוועלצונג מאכען נאטירליך די לענקבארע לופטבאלאנס און פליעה־אפאראטע, וועלכע ווערען כסדר אויסגעבעסערט און פערפאלשטענדיגט. אזוי אז זיי וועלען באלד זיין א זיכער און פערלעסליך טראנספארט־מיטעל אים פריעדען ווי אים קריעג.

די קריעגס־קינסטלער, די גענעראל־שטאבלער, די סטראטעגען און די טאקטיקער, וואס האבען צעהנדליגער יאהרען פערבראכט, צו שטודירען די קריעגסקונסט, די „תכסיסי מלחמה“, מוזען איצט אנהויבען אויפס ניי צו לערנען די תורה, ווייל ביי לענקבארע לופטבאלאנס, ביי פליעה־אפאראטע, ביי טעלעגראפיע אהן דראהט, ביי מאשינענגעוועהרע און ביי די נייע שפרענגשטאפע זענען אלע בעדינגונגען גאר אנדערע און די גאנצע טאקטיק איז גאר אנאנדערע.

מען קען רוהיג בעהויפטען, אז אים צוקונפטס־קריעג וועלען די טעכניקער און נישט די גענעראלע שפיעלען די הויפט־ראלע און א „ליארע וויינטעל“ וועט אנאבייטען די גרעסטע שוועריגקייטען.

ס'לאזט זיך נאטירליך נאך נישט געבען א גענוי בילד פון דעם צוקונפטס־קריעג, ווייל די ערפינדונגען פערמעהרען זיך פון טאג צו טאג, אבער דאס בילד, וואס מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער, גיבט א געוויסע פארשטעלונג פון דער ציקונפטיגען קריעג לויט דעם איצטיגען שטאנד פון דער טעכניק.

די חורבות, די פערוויסטונגען אבער, וואס אזא מאדערנער קריעג וועט אנארבייטען, לאזען זיך גאר נישט בעשרייבען. די ווירקליכקייט קען דא זיין גרעסער פון דער איבערטרייבענסטען פאנטאזיע. די צאהלרייכסטע ארמעע, די שטארקסטע פעסטונגען, די גרעסטע פלאטע, די פיינסטע פלענע וועלען גאר נישט טויגען, ווען פון אויבען ארויב ווי פליין און דונער וועט זיך אראבלאזען די פיינדליכע מאכט.

ס'איבער מעגליך, אז געראדע אלע דיעזע יאפאניטע ערפינדונגען וועלען זיין די שטארקסטע שטיצע פונ'ם וועלט־פריעדען. די מעכטע וועלען עס זיך צעהנמאל איבערלעגען, אנצוהויבען א קריעג ביי אזוינע אונזיכערע און געפעהרליכע בעדינגונגען.

סווען העדין.

דיעזע טעג האט דער בעריהמטער שוועדישער נאטורפארשער און רייזענדער סווען העדין אין ווין געהאלטען א פארטראג איבער זיין לעצטער רייזע קיין טיבעט.

סווען העדין איז אין ווין בעגריסט געווארען פון דער גאנצער וויסענשאפטליכער וועלט; ביי זיין פארטראג זענען געוועזען אלס צוהערער עטליכע מיטגליעדער פון קייזערליכער הויף, די גרעסטע געלעהרטע און די פערטרעטער פון דער העכסטער אריסטאקראציע.

דער קאיזער האט איהם מכבד געוועזען מיט א הויכען ארדען פאר זיינע פערדיענסטע אויף וויסענשאפטליכעם געביעט.

און איך אמת'ן זענען זיינע פערדיענסטע זעהר גרויס. טיבעט, איינס פון די עלטסטע און אינטערעסאנטסטע לענדער פון דער וועלט, צווישען כינא און אינדיען, איז ביז נישט לאנג געוועזען אבגעשלאסען פאר יעדען פרעמדען. א אייראפעער דארף נאר דארטהין נישט קומען און מיט שווערער מיה איז עס געלונגען פאר עטליכע יאהרען, אן ענגלישער מיליטערישער עקספעדיציע, אריינצוקומען אין לאנד. אבער אויך זי האט זיך שנעל, נאך דעם ערדייכען פון פאליטישען ציעל, צוריקגעצויגען, ווייל די טיבעטאנער זענען גרויסע פאנאטיקער און אפילו מיליטערישע עקספעדיציעס קענען דארט צווישען די בערג אויסגעריבען ווערען, ס'זאל פון זיי נישט בלייבען קיין שריד ופליט.

און אין אט דעם לאנד האט דער דרייסטע פארשער געווייילט פולע זעכס חדשים, דורכקרייזענדיג עס אין דער לענג און אין דער ברייט.

די גאנצע צייט איז ער געוועזען פערקליידעט אלס טיבעטאנישער פאסטוך. א־ומפיהרענדיג מיט זיך א העערדע בהמות. זיינע וויכטיגסטע פאפיערען און אפאראטען זענען געוועזען בעהאלטען אין לעדערנע טאשען, וואס האבען געהאנגען אויף מויל־אייזלען, ווי כלומר'שט פרויט זעק און קרוגען אויף וואסער.

אבער אויך אזוי און חאטשי ער בעהערשט גוט די טיבעטאנישע שפראכע, האט ער זיך געמוזט שטענדיג היטען די טירעטאנער זאלען נישט דער־קענען דעם שווינדעל אין זיך חמיר געסטארעט, וואס וויינער מיט זיי צוזאמענטרעפען.

סווען העדין האט אין דיעזער צייט גענוי דורכגעפארשט דאס גאנצע לאנד, בעזונדערס דאס אינטערעסאנטע הימאלייא־געבירגע, דאס העכסטע פון דער וועלט, און די דארטיגע וואסערן, דאס וויסענשאפטליכע מאטעריאל, וועלכעס ער האט געבראכט, איז פון דער גרעסטער בעדייטונג. ווען דאס אינטערעסאנטע לאנד וועט א מאל געעפענט ווערען פאר דער קולטור־וועלט, וועלען סווען העדין'ס פארשונגען האבען דעם גרעסטען פראקטישען ווערטה.

דער בעריהמטע פארשער איז געגענווערטיג אלט 44 יאהר. ער ארבייטעט יעצט אין א גרויס בוך, אין וועלכען עס וועלען זיין אויספיהרליך בעשריעבען די רעזולטאטען פון זיינע פארשונגען. דאס בוך וועט ערשיינען קומענדעם יאהר גלייכצייטיג אין 20 פערשיעדענע שפראכען.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגען נומער דאס בילד פון דעם דרייסטען געלעהרטען אין די קליידער אלס טיבעטאנישער פאסטוך.

די געפענגנישע אין יאפאן: די ווערקשטאט אין א געפענגניש.

א פרויענקאפּ אין מעער: די ערמארדעטע לוציאנא פּאַבו.

באראן זיגמונד האַרנפעלד.

אין בודאפּעסט איז פארגאנגענע וואך געשטארבען דער באראן זיגמונד קארנפעלד. איינער פון די וויכטיגסטע פערזענליכקייטען אין דער אינדוסטריעלען און קאמערציעלען וועלט פון אונגארן.

דער פערשטארבענער, א בעהמישער יוד, האט זיך א דאנק פון זיין פלייס, ענערגיע און בעזונדערע פעהיגקייטען ארויפגעארבייט צו דער העכסטער פינאנציעלער מדרגה אין אונגארן און איהם געביהרט דאס הויפט-פערדיענסט אין דער אינדוסטריעלען און פינאנציעלען ענטוויקלונג פון דיעזען לאנד.

דער קאיזער האט זיינע פערדיענסטע געעהרט דורך דער פערלייהונג פונים טיטעל באראן און ערנענונג צום לעבענסלענגליכען מיטגליעד פון אונגארישען מאגנאטענהויז אלס פערטרעטער פון די אונגארישע יודען.

געבוירען אין יעניקוי (בעהמען) אים יאהר 1852, האט ער שטודירט אין פראג, דערנאך געארבייט אין פערשיעדענע באנקהייזער אין וויען און אין פאריז. שפעטער איז ער געווארען דירעקטאר פון דעם טשעכישער באנק-פעראיין און לייטער פון דער פראגער פיליאלע דער וויענער קרעדיט-אנשטאלט. אים יאהר 1878 איז ער געווארען דירעקטאר פון דער אונגארישען קרעדיטבאנק און אין דיעזער שטעלונג האט ער גראסארטיגעם געלייסטעט. די וויכטיגסטע פינאנציעלע און קאמערציעלע אינסטיטוטע אין אונגארן האבען איהם צו פערדאנקען זייער ענטשטעהונג. שיפפאהרטס-געזעלשאפטען, אייזענבאהנען, עלעקטרישע און קאמוניקאציאנס-אונטערנעהמונגען, באנקהייזער און פאבריקען זענען דורך זיין ארבייט און מיטווירקונג ענטשטאנדען.

דער פערשטארבענער איז דורך צוויי צעהנדליגער יאהרען געוועזען פּרעזידענט פון דער בודאפּעסטער בערזע און די רעכטע הענד פון די אונגארישע פינאנצמיניסטער.

ער האט זיך אויך תמיד אינטערעסירט פאר יודישע כלל-זאכען און אין פיעל וויכטיגע ענינים איז ער געוועזען דער פערטרעטער פון די אונגארישע יודען ביי דער רעגיערונג.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער דאס בילד פון דיעזען פערדיענסטפולען מאן.

דאס געפענגניש אין יאפאן.

די יאפאנער האבען נישט בלויז אלע מאדערנע אייראפּעאישע איינריכטונגען ביי זיך איינגעפיהרט, נאר אויך אין פיעלע ענינים אייראפא איבערגעהאלט. אזוי אז מיר קענען פון זיי לערנען.

די יאפּאנישע געזעצגעבונג בעזונדערס איז זעהר מאדערן און דאביי מענשענפריינדליך און הומאן. דאס איז בעזונדערס צו זעהען דאפון, ווי ס'ווערען דארט בעהאנדעלט די פערברעכער און ארעסטאנטען.

די יאפּאנישע בעפעלקערונג בכלל איז פיעל בעסער און מאראלישער ווי די אייראפּעאישע. אין טאקיא, דער הויפּטשטאדט, וואס צעהלט בערך א מיליאן איינוואהנער, איז דורך א גאנץ יאהר נישט פארגעקומען קיין איינציגער מארד, און אויך אין די אנדערע גרעסע שטעדט איז די צאהל פון די פערברעכער נאר גרינג.

און איבערדעם ווערען אויך די פערברעכער, וואס זענען דארט פאראהאנען, פיעל מענשענפריינדליכער בעהאנדעלט, ווי אים אלטען אייראפּא — און אינ'ם יונגען אמעריקא. די יאפאנישע געזעצגעבונג וויל נישט בלויז בעשטראפען דעם פערברעכער, נאר אויך בעסערן און די דארטיגע געפענגנישע זענען צוגלייך אויך בעסערונגס-אנשטאלטען.

געבויט זענען זיי אויף דעם מאדערנסטען אופן, היגיעניש, אין גרוים און ריין. יעדעס געפענגניס גלייכט מעהר א מאדערנע פאבריק זוי א שטראפהויז און די געפאנגענע ווערען דארט ערצויגען פאר נוצליכע מענשען פון דער געזעלשאפט.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער א בילד פון א יאפאניש געפענגניש און א בילד פון א ווערקשטאט אין אזא אנשטאלט.

„דער נייער צעפּעלין".

יאהרעלאנג האט זיך דער גראף צעפּעלין געפלאגט, צו ערפינדען א לענקבארען לופט באלאן, און קוים איז עס איהם געלונגען און ער האט אונטערנעמען זיין ערשטע רייזע, איז געשעהען א אונגליק און דער באלאן איז פערניכטעט געווארען.

די דייטשען האבען דאס בעטראכטעט פאר א פער-לופט פון דער גאנצער נאציאן און מען האט תיכף געזאמעלט געלד, כדי דער גראף זאל וואס שנעלער קענען בויען א נייעם באלאן. דער דייטשער קאיזער האט די זאמלונגען אונטערשטיצט און נאך קוים עטליכע חדשים איז שוין מאקי גראף צעפּעלין געוועזען בכח, צו בויען א נייעם באלאן.

ער איז שוין פארטיג און דיעזע טעג האט ער אונטערנעמען דעם ערשטען פלוג וועלכער איז פאלשטענדיג געלונגען.

גראף צעפּעלין איז ארויסגעפאהרען פון פריעדריכס-האפען קיין מינכען און צוריק. ער האט געפיהרט דעם באלאן מיט א זיכערער האנד ווי א אויטאמאביל און האטשי עס זענען געוועזען שרעקליכע ווינטען האט עס דעם באלאן גאר נישט געשאדעט. צעהנדליגער טויזענדער מענשען האבען צוגעקוקט ווען דער באלאן האט ארומגעקרייזט מינכען.

אלס דאנק פאר די גרויסע הילף, וועלכע צעפּעלין האט בעקומען פון דייטשען קאיזער, וויל ער דעם באלאן א נאמען געבען „קאיזער ווילהעלם II."

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער א ארגינעל בילד, פארשטעלענדיג דעם מאמענט, ווען דער נייער „צעפּעלין" מאכט זיין ערשטען פליעה-פערזוך.

א פרויענקאפּ אין מעער: דער מערדער פעדראנספערג.

דער פרויענקאפּ אינ'ם מעער.

פאר דעם שווארצעמט אין טריעסט איז דיעזע טעג פארגעקומען א סענזאציאנעלער מארד-פראצעס.

מיט עטליכע חדשים צוריק האט א פישער אים מעער אויפגעפישט עפּיס א שווערען געגענשטאנד. נאכדעם ווי ער האט איהם ארויסגעצויגען, דערזעהט ער צו זיין שרעק, אז עס איז דאס א קאפּ פון א פרוי ארומגעבונדען אין א גרויסען טוך צוזאמען מיט א שווערען שטיין.

ער מעלדעט דאס תיכף דער פאליציי און די נאכפארשונגען ערגעבען, אז דאס איז דער קאפּ פון דער שאנסאנעטען-זענגערין פאפרי, וועלכע איז זייט א צייט פון טריעסטער פּאליציי פערשוואונדען.

די שאנסאנעטע האט לעצטענס געוואהנט צוזאמען מיט א געוויסען יוליאוס פעדראנספערג, א געוועזענער באראן, וועלכער האט פערלוירען דעם טיטעל וועגען א פערברעכען. דער געוועזענער באראן האט געשפּיעלט די ראלע פון א האכשטאפּלער, האט זיך ארויסגעגעבען אלס הויכער בעאמטער, אלס רייכער מאן, וואס בעזיצט גיטער אין שפאניען און פלעגט אזוי-ארום מאכען א „לעבען".

דער פערדאכט האט זיך געלעגט אויף דעם באראן און ביי א אונטערזוכונג אין זיין וואהנונג האט

איבערשוועמונגען: א אבגעריסענע בריק ביי טשארטקאוו (גאַל ציען).

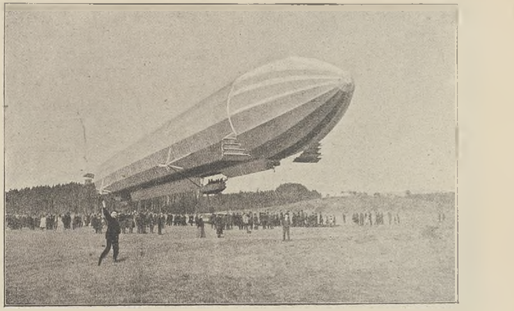

דער נייער צעפעלין: דער ערשטער אויפפליעה פונ׳ם נייעם לופטבאלאן.

מען טאקי געפונען פערשידענע קערפערטהיילע פון דער ערמאָרדעטער אין שאפעס און קאסטענעס בעהאלטען, בעזונדער די פוס, די הענד, שטיקער פונ׳ם קערפער א. ז. וו. אלע פערבונדען צוזאמען מיט שטיינער אין גרויסע טיכער. ער האט זיכער געוואלט אויך דיעזע קערפער־טהיילע איינציגווייז ווארפען אין וואסער אריין, כדי די שפור׳ען פון דעם פערברעכען צו פערווישען.

האטשי עס זענען אזוינע שטארקע בעווייזע קעגען איהם געווען, האט ער כסדר געלייקענט, בעהויפטענדיג, אז ער האט זי אויפגענומען צו זיך אויף א קורצע צייט, ווייל עפיס א מאן האט איהם דאס געבעטען, בעלויהנענדיג איהם פאר זיין מיה. דערנאך איז זי אוועקגעגאנגען און ער ווייסט נישט מעהר, וואס מיט איהר איז געשעהען.

אבער די בעווייזע האבען זיך וואס אמאל פערמעהרט, אז פעדראנספערג איז דער מערדער. ציינען האבען געהערט פון זיין וואהנונג יעמערליכעס שרייען; ער אליין האט געהאט צעקראצטע הענד און פערבלוטיגטע הויזען. ווען זיין קווארטירסנעבערין האט אין דעם קריטישען טאג געוואלט צו איהם אריינקומען, האט ער זי נישט אריינגעלאזט, זאגענדיג, מען קען נישט קומען ווייל ער האט פריש געשמירט דעם פוס־באָדען מיט עהל. און נאך פיעלע דערארטיגע בעווייזע.

די אונטערזוכונג האט געדויערט א היבשע צייט און דער אנגעקלאגטער האט כסדר געלייקענט. ערשט ביי דער פער־האנדלונג איז ער זיך מודה געווען, אז ער האט די פאברי ערמארדעט.

די איינצעלהייטען, וועלכע זענען ביי דער פערהאנדלונג ארויסגעקומען, זענען נעראדעצו שוידערהאפט. אזוינע מעשים צו בעגעהען מוז מען זיין א ווילדער קאניבאלע... מען ווא׳ט עס זיך גאר נישט געגלייבט, אז א איראפעאישער מענש זאל פעהיג זיין צו אזוינע טהאטען.

די געשווארענע האבען איהם פעראורטיילט צום טוידט.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער די בילדער פון דער מערדער יוליאוס פעדראנספערג און פון דער ערמארדעטער זענגערין לוציאנא פאברי.

א שרעקליכער מערדעריי אין ווארשא.

אין ווארשא איז פאריגע וואך פארגעקומען א שרעקליכער מערדעריי, וועלכע דערמאנט אין די שרעקליכע טעג, וואס מען האט דארט דורכגעלעבט מיט צוויי יאהר צוריק.

אין ל. פריעדמאנ׳ס קליידער מאגאזין (מא־שאלקאווסקא 132) זענען אריינגעקומען 2 יונגע מענשען און האבען געבעטען מען זאל זיי ווייזען א פאלטא. דער משרת מארגאלין איז אריינגעגאנגען אין צווייטען צימער ברענגען א פאלטא. די אונבעקאנטע האבען דערווייל אנגעהויבען צו שיעסען מיט רעוואלווערס אויף דעם אייגענטימער פונ׳ם מאגאזין פריעדמאן. עטליכע קוילען האבען איהם געטראפען אין ברוסט און אין קאפ און ער איז באלד געפאלען טוידט.

מארגאלין, דערהערענדיג די שיסעריי, איז ארויס־געלאפען פון צווייטען צימער. די מערדער האבען אויף איהם איינינע מאל אויסגעשאסען און איהם שווער פער־וואונדעט, און ער איז אין איינינע מינוט ארום גע־שטארבען.

די מערדער זענען ארויס מיט די רעוואלווערען אין די הענד און זיך געלאזט לויפען אויף מאניושקי גאס. גאר דערזעהענדיג, אז אקענען זיי לויפען 2 פאלי־ציאנטען, האבען זיי זיך אומגעקעהרט און אנגעהויבען צו לויפען אויף דער נאוואיאסנא גאס. גאר אויך דא איז זיי אנגעלאפען א קעגען א פאליציאנט. די מערדער האבען אויף איהם איינינע מאל אויסגעשאסען, גאר זיי האבען איהם נישט געטראפען און וועהענדיג, אז דער פאליציאנט שיעסט אויף זיי, האבען זיי אנגעהויבען צו לויפען אויף קרושיסקא גאס.

דא האבען זיי זיך צעטיילט. איינער פון זיי האט אנגעהויבען צו לויפען צו דער מא־שאלקאווסקא גאס. דער אנדערער האט זיך געזעצט אויף א דראזשקע וועלכע איז מיט איהם שנעל אוועקגעפאהרען אין דער זייט פון מאזאוועצקא גאס.

די פאליציאנטען, צו וועלכע עס זענען דערווייל צוגעקומען נאך 2, האבען זיך אויך צוטיילט. 2 פון זיי האבען זיך געזעצט אויף א דראזשקע און האבען אנגע־הויבען נאכיאגען די דראזשקע, מיט וועלכער דער מער־דער איז ענטלאפען, שרייענדיג צום ערשטען דראזשקא־זש. אז ער זאל זיך אבשטעלען. דער דראזשקארזש האט גע־פאלגט. דאן איז דער מערדער ארויסגעשפרונגען פון דער דראזשקע און האט אנגעהויבען צו שיעסען אויף די פא־ציאנטען. די פאליציאנטען האבען געענטפערט מיט רע־וואלווער־שאסען. איינינע קוילען האבען דעם מערדער שווער פערוואונדעט. די פאליציאנטען האבען איהם דאן ארעסטירט און אבגעפיהרט אין צירקעל, וואו ער איז באלד געשטארבען.

די איבריגע פאליציאנטען האבען דערווייל נאכ־געיאגט דעם צווייטען מערדער, די פאליציאנטען צו הילף זענען אויך געקומען איינינע זשאנדארמען. זעהענדיג זיך ארומגערינגעלט פון אלע זייטען, איז דער מערדער אריינ־געלאפען אין הויז נומער 31 פון דער קרושיסקא גאס.

ווען די פאליציאנטען זענען אהיינגעקומען, האט דער סטרוזש ניט געוואלט זיי באלד אריינלאזען און זיי האבען זיך געמוזט אריינרייסען מיט געוואלד. אויף דער פראגע, וואו עס געפינט זיך דער מענש, וועלכער איז אריינגעלאפען, האט דער סטרוזש געענטפערט, אז ער ווייסט ניט. די פאליציאנטען האבען איהם דאן אנגע־הויבען צו זוכען און האבען איהם געפונען אין קלאזעט. דעם רעוואלווער זיינעם האט דער מערדער שוין דאן גע־האט אריבערגעווארפען איבער׳ן פארקאן, וואו מען האט

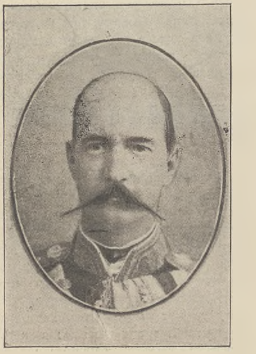

אויפרעגונגען אין גריכענלאנד: קעניג געארג I פון גריעכענלאנד.

איהם באלד געפונען. דעם מערדער האבען די פאליציאנ־טען באלד ארעסטירט. אויסער דעם איז ארעסטירט גע־ווארען עפיס א פרוי, וועלכע דאט ביי׳ם דער׳הרג׳טען פריעדמאן אראבגענומען פון פינגער א בריליאנטענעם רינג און מיט איהם געוואלט אנטלויפען, דעם רינג האט מען ביי איהר אבגענומען. דער סטרוזש פון הויז איז אויך ארעסטירט געווארען.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער די פאָ־טאגראפיעס פון פריעדמאן און מארגאלין, וואס זייער ערמארדונג האט אנגעמאכט א גרויסע אויפרעגונג אין גאנץ ווארשא.

אויפרעגונגען אין גריעכענלאנד.

קוים איז אויף דעם באלקאן א ביסעל שטיל גע־ווארען, הייבט זיך אן אין גריעכענלאנד צו רודערן.

די גריעכען האבען געהאפט, אז אויך וועט קומען צו א בלוטיגען קאנפליקט אויף דעם באלקאן, וועלען זיי אויך דאפון עפיס האבען א שטיקעל רנאה און צוואר

איבערשוועמונגען: בילדער פון דעם איבערשוועמונגס־געביט און דעמבינא ביי ווארשא.

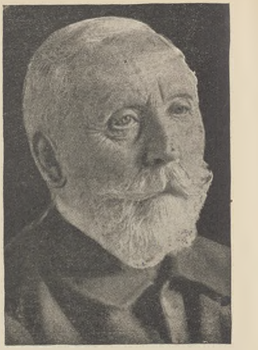

טחראָנוועקסעל אין דייטשלאנד: דער פערשטאָרבענער פירסט קאַרל גינטהער פון שווארצענבורג־זאָנדערסהויזען.

וועלען זיי קענען די אינזעל קרעטא פעראייניגען מיט גריעכענלאנד. די אינזעל איז בעוואוהנט פון לויטער גריע־כען און שוין פאר צעהן יאהר האבען זיך די קרעטענזער בעפרייט פון דער טירקישער הערשאפט און דער גריעכי־שער פרינץ געאָרג האט איבערגענומען די ממשלה.

די טירקיי האט זיך אבער נישט געלאָזט. ס'איז געקומען צום גריעכיש־טירקישען קריעג בּיי וועלכען די גריעכען האבען געהאט א גרויסע מפּלה. די מעכטע האבען זיך אריינגעמישט און בעשטימט, אז די אינזעל זאל בעקומען אנ'א־ט אויטאנאמיע (זעלבסטפערוואלטונג) אונטער א קריסטליכען גובערנאטאר, אבער די סאיווערעני־טעט פונ'ם סולטאן זאל ווייטער בלייבען. און אזוי איז עס ביז אויף דעם היינטיגען טאג.

דורך עטליכע יאהר איז טאקי דער גריעכישער פרינץ געאָרג געווען דארט גובערנאטאר. ווען ער האט אבער געזעהען, אז זיינע האפענונגען, די אינזעל צו פער־איינינען מיט גריעכענלאנד, ווערען נישט ערפילט, האט ער רעזיגנירט און די מעכטע האבען בעשטימט דעם גריעכישען פאליטיקער צאימיס צום גובערנאטאר.

ווען ס'איז איינגעפיהרט געוואָרען די קאנסטיטוציע אין דער טירקיי און עסטרייך־אונגארן ווי אויך בולגא־ריען האבען דיעזע געלעגענהייט בענוצט פון זייערטוועגען, האבען אויך די גריעכען געטענה'ט, אז איצט איז געקומען די צייט, צו לעזען די קרעטא־פראגע אין דעם אופן, אז די אינזעל זאל פעראייניגט ווערען מיט גריעכענלאנד.

אבער די טירקיי האט ערקלערט, אז דאָס וועט זי שוין בשום אופן נישט דערלאָזען און אין קאנסטאנטי־נאפעל האבען די טירקען פעראנשטאלטעט פּראטעסט־פערזאמלונגען דאגעגען און געדראהט מיט „פאגראמס" געגען די גריעכען. אויב זיי וועלען וואגען אזא שריט, די גריעכישע רעגירונג האט געמוזט נאכגעבען, האפענדיג, אז ווען ס'וועט קומען צו א קאנפליקט אדער צו א קאנפע־רענץ, וועלען זיי שוין קומען אויך מיט זייערע טענות.

דער ווייל אבער, ווי עס זעהט אויס, איז דאָך די גאנצע זאך אבגעלאפען בשלום. עסטרייך בלייבט ביי באסניען, די אונאבהענגינקייט פון בולגאריען ווערט אנער־קענט, סערביען און מאנטענעגרא וועלען בעקומען גע־וויסע עקאנאמישע קאנצעסיעס — און גריעכענלאנד געהט ארויס מיט ליידיגע הענד.

דאס פערדריעסט שטארק דאס פאלק, וועלכע בעהויפטעט, אז שילדיג אין דעם איז די רעגירונג און דער קעניג, וואס האבען זיך געוויעזען צו שוואך אין דער ערנסטער שעה, אין דער הויפטשטאדט אטהען, ווי אויך אין די אנדערע גרויסע שטעדט פון גריעכענלאנד, האלט מען אב דעמאנסטראציעס. די רעגירונג האט געמוזט דעמיסיאנירען און דער קעניג קען נישט געפינען קיין נייע רעגירונג, ווייל אין דער אויפגערעגטער צייט וויל קיין שום שטאאטסמאן נישט איבערנעהמען די פעראנט־וואָרטליכקייט. און אזוי איז פון דער מיניסטער־קריזע גע־וואָרען א קעניגס־קריזע. די אפיציערע ווילען מאכען א פערשווערונג קעגען קעניג און אויסרופען צום קעניג זיין איינינקעל, דעם צעהן־יעהריגען פרינץ קאנסטאנטין (ווייל דער קראנפרינץ קאנסטאנטין איז אים לאנג נוסא זעהר נישט בעליעבט) און ביז צו זיין פוליעהרינקייט זאל זיין מוטער, א שוועסטער פון דייטשען קאיזער, פיהרען די רעגענשאפט.

ווי די זאך וועט זיך אויסלאזען, קען מען נישט וויסען. לעת־עתה אבער פערברענגט דער קעניג געארג פון גריעכענלאנד, וואס זיין בילד ברענגען מיר אין היינ־טיגען נומער, זארגענפולע שעה'ן, און ס'וועט איהם קאסטען פיעל מיה, זיך אויסצודרעהען פון דער שווערער קריזע.

א טויטער אין קאסטען.

אין רוים איז פארינע וואך פארגעקומען א רעטה־זעלהאפטער מאַ־רד, וועלכען מען האט נאך ביז היינט נישט אויפגעקלערט.

אין א פענסיאן אויף דער וויא־פראטינא איז פלוצים פערשוואונדען דער דרייסיג־יעהריגער רוסישער גאסט אונטערן נאמען טאראסאוו, וואס האט דארט בע־וואהנט א בעזונדער צימער. צו טאראסאוו'ן פלעגען אפט קומען בעקאנטע, דעם 28־טען פעברואר, זענען געקומען צוויי פון די דאזיגע בעקאנטע צו דער ווירטהין פון דער ווילא און ערקלערט אויף שלעכט איטאליעניש, אז זיי ווילען צוזאמען מיט טאראסאוו'ן מאכען א רייזע־שפאציער איבער'ן ים, און זייער פריינד, טאראסאוו, איז שוין אהין ארויסגעפאהרען. פון דעם טאג אן האט שוין די ווירטהין מעהר פון איהר איינוואָהנער נישט געהערט. אבער ווייל ער האט נאך קיין דירה־געלד נישט בעצאָהלט, האט זי בעשלאסען מאנטאג א־יינצונעהן אין טאראסאוו'ס צימער. אריינגעהענדיג האט זי דערשפיר'ט א שלעכטען ריח, וואס איז ארויסגעגאנגען פון א קאסטען, וועלכער איז גע־שטאנען אין עק צימער. די ווירטהין, חושד זייענדיג דא נישט קיין גוטע זאך, האט גערופען פאליציי. וועלכע האט באלד דעם קאסטען אויפגעריסען און דארט געפונען דעם טויטען קערפער פון דעם רוסישען איינוואהנער. קיין וואונדען האט מען אויף זיין קערפער נישט געפונען, דא־ריבער רעכענט מען, אז די „גוטע פריינד" וועלכע זענען געקומען צו איהם דאס לעצטע מאל, האבען איהם פער־סמ'ט. די פאליציי האט זיך באלד געלאזט זוכען די מערדער. אבער ווייל עס איז שוין אוועקגעגאנגען א לענגערע צייט זינט די מערדערי איז געשעהען, האט זיך איהר דאס נישט איינגעגעבען.

ווער דער ער־מארדעטער איז האט זיך דער פאלי־ציי נאך ביז איצט נישט איינגעגעבען צו ענטדעקען. לויט איין נוסח האט ער זיך אנגערופען טאראסאוו, און לויט א אנדערן נוסח — האט ער זיך גאר אנגערופען ראמאנאוו. די ערשטע השערה איז געווען, אז דער מארד איז אויסגעפיהרט געוואָרען צוליעב א פאליטישער סבּה און דאס האט א פארטיי אויסגעפיהרט איהר אורטייל אויף איהר א געוועזענעם מיטגליעד פאר געוויסע פער־ברעכען, און ווייל דער בעוואוסטער פראוואקאטאר אזעוו איז נאך נישט אראב פון דער סצענע, און עס ווערען יעדעס מאל פערשפרייט פערשיעדענע קלאגגען וועגען אזעוו. וואו ער געפינט זיך, האט זיך באלד איבער גאנץ רוים פערשפרייט א קלאנג, אז דאס האבען די פאר־שטעהער פון די סאציאליסטען־רעוואלוציאנערען דער־הרג'ט דעם פראוואקאטאר אזעוו.

לויט נאר א לעצטע ידיעה איז מען שוין יא גע־קומען אויף געוויסע שפורען פון דעם ערמארדעטענ'ס פערזענליכקייט, און הנם די מערדער האבען אויסגעשני־ט.ן אלע צייכענס און די אותיות פון זיינע וועש און האבען קיין שום סימן נישט איבערגעלאָזט, האט די

טחראָנוועכסעל אין דייטשלאנד: דער נייער פירסט גינטהער פון שווארצענבורג רודאלפשטאדט.

נייער קריעגסמיניסטער: דער נייער רוסישער קריעגסמיניסטער גענעראל סוכאמלינאוו.

א טויטער אין קאסטען

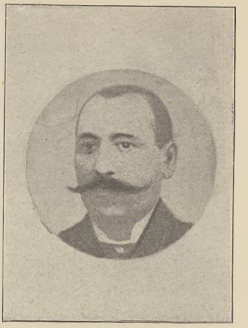

א שרעקליכע מערדעריי אין ווארשא: דער ערמארדעטע פֿריעדמאן.

פאליציי נעפֿונען אויף איין שטיק וועש די אויפשריפט „קראקיי". און דאריבער איז מען ערשט נעקומען אויף א נייע השערה, אז אלע דריי, דער נע'הרג'עטער און די מערדער זענען פאלאקען, קינסטלער פֿון גאליציען.

אין איינע פֿון די לעצטע טעלעגראמעס פֿון רוים איז מען מודיע, אז אין דעם נע'הרג'עטענס הויז האט מען נעפֿונען א עטיקעטע מיט א נאמען פֿון א ווארשעווער פֿירמע. אויך האט מען נעפֿונען אין צימער רעוואלוציאנערע בראשורען אויף רוסיש און אויף פויליש. און דעריבער קלערט מען, אז דא האנדעלט זיך נישט וועגען רוסישע, נאר פוילישע רעוואלוציאנערן.

אויפנעקלערט איז אבער דער נעהיימניספֿולער מארד נאך נישט.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער דאס בילד פֿון דעם ערמארדעטען ליגענדיג אין קאסטען לויט א פאטאגראפֿישער אויפֿנאהמע.

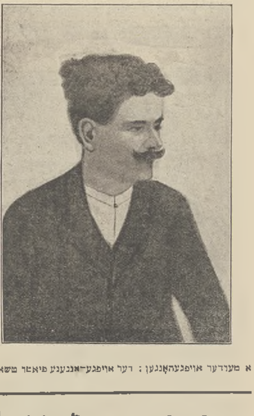

א מערדער אויפגעהאנגען: דער אויפגע־אנגענע פיאטר טשאכאק.

איבערשוועמונגען.

נאך די שרעקליכע איבערשוועמונגען, וועלכע מיר האבען דאס יאהר נעהאט אין מיטען ווינטער אין בעהמען און אין דייטשלאנד, זענען איצט נעקומען איבערשוועמונגען אין רוסיש־פוילען און אין גאליציען. אין די נעגענדען בײם ווייקסעל, דניעסטער, פרוטה, סאן, בוג א. ז. וו. קומען איצט פאר גרויסע איבער שוועמונגען, וועלכע מאכען אן שרעקליכע חורבות.

די שטארקסטע בריקען ווערען איינגעריסען. אייזענבאהן־שטרעקען איבערפֿלייצט. גאנצע דערפֿער, פאבריקען, פֿעלדער און וועלדער שטעהען אין וואסער.

דער שאדען, וואס די איבערשוועמונגען האבען אנגעמאכט, איז אנגעהויער גרויס. עס זענען אויך עטליכע מענשענלעבען צו בעקלאגען.

בעזונדערס שטארק געליטען האבען די נעגענדען בײ דער ווייכסעל. אין װארשא און אין דער אומגעבונג האט די ווייכסעל אנגעמאכט גרויסע חורבות.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגען נומער עטליכע בילדער פֿון דער איבערשוועמונג, לויט שפעציעלע פאטאגראפֿיעס.

א שרעקליכע מערדעריי אין ווארשא: דער ערמארדעטע מארגאלין.

נייער קריעגסמיניסטער אין רוסלאנד.

דער רוסישער קריעגס־מיניסטער גענעראל רעדיגער האט דעמיסיאנירט און דער בוזהעריגע שעף פֿון גענעראלשטאב, גענעראל סוכאמלינאוו, איז ערנאנט געווארען צים קריעגס־מיניסטער.

דער נייער מיניסטער איז אלט 60 יאהר, און איז בעקאנט אלס טיכטיגער זאלדאט, פעהיגער ארגאניזאטאר און פֿיינד פֿון רעפארמען בײ׳ם מיליטער.

די רעאקציאנערע קרייזע זענען פֿון דער ערנענונג נישט צופֿריעדען, ווייל גענעראל סוכאמלינאוו איז זייער צו „ליבעראל". אלס גענעראל־גובערנאטאר פֿון קיעוו האט ער די „שווארצע הונדערט" געשטערט אין זייער פאגראם־ארבייט.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער דאס בילד פֿון דעם נייעם קריעגס־מיניסטער.

אדאלף ריטער פֿון זאנענטהאל.

בײם שלוס פֿון בלאט בעקומען מיר פֿון וויען די טעלעגראפֿישע ידיעה אז דער בעריהמטער האפשוישפּיעלער, אדאלף ריטער פֿון זאנענטהאל איז פלוצים געשטארבען.

דער פֿערשטארבענע, וועלכע איז נעקומען אלס 13־יעהריג שניידער־יונגעל צו פוס קיין וויען פֿון זיין אונגארישער געבורטסשטאדט האט זיך א דאנק זיין אנגענעבענעם טאלענט ארויפגעארבייט צום גרעסטען שוישפּילער פֿון דער איצטיגער צייט.

זאנענטהאל איז געווען די טיכטיגסטע קראפט פֿונ׳ם וויענער האפבורגטהעאטער און דער קייזער האט זיינע פֿערדיענסטע געעהרט. אינדעם ער האט דעם קינסטלער מכבד געוועזען מיט דעם טיטעל „ריטטער".

„די שטיצע פֿון מיין בורגטהעאטער" האט דער קייזער אמאל אויפגעשריעבען אויף א בילד, וועלכעס ער האט זאנענטהאלען איבערגעגעבען, און מיט רעכט, ווייל איהם האט זיך פֿערקערפערט די גאנצע טראדיציע פֿון דעם בורגטהעאטער.

אדאלף ריטער פֿון זאנענטהאל איז געוועזען א יוד און האט זיך תמיד ווארם אינטערעסירט פֿאר יודישע אנגעלעגענהייטען.

מיר וועלען אין קינפֿטיגער נומער ברענגען א אויספֿיהרליכע ביאגראפֿיע פֿון דעם בעריהמטען קינסטלער, וועלכער דערגרייכענדיג א אלטער פֿון איבער 70 יאהר, איז ביז צום לעצטען מאמענט געוועזען טהעטיג אין זיין פאך.

די דראמאטישע וועלט פֿערליערט אין ריטער פֿון זאנענטהאל, וואס זיין בילד ברענגען מיר אין היינטיגער נומער, איהר גרעסטען רעפּרעזענטאנט.

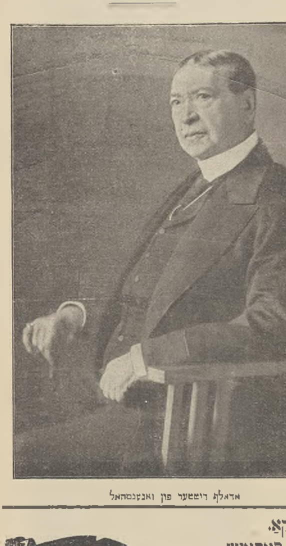

אדאלף ריטטער פון זאננענטהאל

האפֿ׳א

פאסטא דא בוציקוו — יעסט נאילעפשא מארקא.
פאסטא דא מעטאלי — אוזנאנא פרזעז פאוואגי פאכאווע.
זשאנדאץ וושענדזשיע ו יראזשניע טילקא וויראבו ז נאפיסעם פֿירמי
S HOF W KRAKOWIE.

דאָן יוסף הנשיא, הערצאָג פֿון נאַקסאָס

היסטאָרישער ראָמאַן אויס דעם זעכצעהנטען יאָהרהונדערט

פֿריי בעאַרבייטעט נאָך • ווילדטנראַד.

(ערשטע פֿאָרטזעצונג)

צווייטעס קאַפּיטעל.

ווער איז דאָס געווען דער פֿרעמדער מאַן, וואָס האָט זיך פֿאָרגעשטעלט פֿאַר דעם באָטשאַפֿטער פֿון טירקישער סולטאַן און פֿון וואַנען איז ער געקומען אין שפּעטער נאַכט צום יודישען געטאָ צוזאַמען מיט נאָך צוויי יודען?

כדי דאָס אַלעס צו ערקלערען, מוזען מיר דאָ דערצעהלען אַ קאַפּיטעל פֿון דער יודישער געשיכטע.

ס'איז בעקאַנט, אַז די יודען האָבען אין שפּאַניען דורך עטליכע יאָהרהונדערטע געלעבט אין גרויס גליק און רייכטהום. ווילאַנג ס'האָבען דאָרט געהערשט די אַראַבער, די מוירען, זענען די יודען דאָרט געווען זעהר אַנגעזעהען און חשוב. זיי האָבען געשפּיעלט די גרעסטע ראָלע אים פּאָליטישען, ליטעראַרישען ווי אים געזעלשאַפֿטליכען לעבען און האָבען פֿון זיך אַרויסגעגעבען בעריהמטע געלעהרטע, גרויסע שטאַאַטסמענער, דיכטער און פֿילאָזאָפֿען.

שפּעטער, ווען דאָס לאַנד איז געקומען אין קריסטליכע הענד, האָט זיך דאָס רעדעלע איבערגעדרעהט און דער גורל פֿון יודען אין שפּאַניען איז געוואָרען נישט צום דערטראָגען. די שרעקליכע אינקוויזיציע האָט זיי אַנגעטהון די גרעסטע צרות, די פֿערפֿאָלגונגען, די גזירות און רדיפֿות האָבען נאָר נישט אויפֿגעהערט, ביז זיי זענען אים יאָהר 1492 אים גאַנצען פֿערטריעבען געוואָרען פֿון דאָרט.

זיי זענען אויסגעוואַנדערט קיין האָלאַנד, איטאַליען, מאַראָקאָ און אַנדערע לענדער, צומייסט אָבער זענען די שפּאַנישע יודען געקומען קיין טירקיי, וואו דער סולטאַן האָט זיי אויפֿגענומען מיט גרויס כבוד און פֿריינדליכקייט.

צווישען די אויסגעוואַנדערטע שפּאַנישע יודען איז געווען איינע פֿון די עלטסטע, בעריהמטסטע און רייכסטע, די פֿאַמיליע „נשיא". פֿון דיעזער פֿאַמיליע שטאַמט אויך אָב דער העלד פֿון אונזער ראָמאַן, דאָן יוסף נשיא, און עס איז איבערדעם כדאי זיך נאָהענטער מיט דער געשיכטע פֿון דער פֿאַמיליע צו בעפֿאַסען *).

אין דער משפּחה „נשיא", ווי אין אַלע בעריהמטע פֿאַמיליעס פֿון יענער צייט אין שפּאַניען און פּאָרטוגאַל, זענען געווען פֿיעל אנוסים אָדער מאַראַנען. זיי האָבען געמוזט נישט נאָר פֿערבאָרגען זייער יודישקייט, נאָר אויך איבערמאַכען זייערע נעמען און פֿאַמיליעס אויף קריסטליכע. אַזוי האָט איינער פֿון דער פֿאַמיליע „נשיא" געהייסען קריסטליך פֿראַנציסקאָ מענדעס. דיעזער מענדעס האָט חתונה געהאַט מיט חנה אָדער גראַציאַ בענוועניסטאַ, וועלכע האָט נאָך איהר מאַן געהייסען דונה גראַציאַ מענדעזיאַ (געבוירען אין פּאָרטוגאַל 1510, געשטאָרבען אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל 1568). דאָס איז געווען איינע פֿון די מערקווירדיגסטע יודישע פֿרויען, זי איז געווען זעהר פּראַקטיש, האָט געפֿיהרט די גרעסטע באַנקגעשעפֿטען און דאָך האָט זי קיינמאָל איהר פֿאָלק נישט פֿערגעסען און תמיד געטהון פֿיר איהרע ברידער אַלעס, וואָס עס איז געווען אין איהר מעגליכקייט. די פֿאַמיליען מענדעס (אָדער „נשיא") און בענוועניסטאַ האָבען געהערט צו די גרעסטע מיליאָנערען פֿון יענער צייט. זיי האָבען געהאַט באַנקגעשעפֿטען אין פּאָרטוגאַל מיט פֿיליאַלען אין פֿראַנקרייך, האָלאַנד און בעלגיען. דער דייטשער קייזער קאַרל דער פֿינפֿטער, וואָס איז דענסטמאָל געווען קעניג פֿון שפּאַניען, האָלאַנד, נעאַפּאָל, סיציליען און פֿון די ניי־ענטדעקטע לענדער אין אַמעריקאַ, האָט ביי דיעזע פֿאַמיליען געליעהען גרויסע סומען געלד, און זייער בעל־חוב איז אויך געווען דער פֿראַנצויזישער קעניג. און דאָך האָבען זיי נישט פֿערגעסען זייערע ברידער און מיט זייער גרויסען פֿערמעגען האָבען זיי געהאָלפֿען פֿיעל מאַראַנען זיי זאָלען קענען ענטלויפֿען פֿון דער פּאָרטוגאַלישער אינקוויזיציע. זיי האָבען אויך געשיקט פֿיעל געלד דורך דעם שליח פֿון די מאַראַנען דיאָגאָ פֿערנאַנדעז דענעטאַ, וואָס די אנוסים האָבען איהם געשיקט צו פּועלען ביים פּאַבּסט און ביי זיינע קאַרדינאַלען (די גרעסטע גלחים), אַז מען זאָל זיי ניט רודפֿן דורך די אינקוויזיציע. די פֿאַמיליע מענדעס־נשיא האָט בעשלאָסען, ווי עס האָט זיך נאָר געעפֿענט די אינקוויזיציע אין פּאָרטוגאַל, אַרויסצוציעהען זיך פֿון דעם בלוטיגען לאַנד. נאָר אין דעם זעלבען יאָהר (1535) איז גראַציע מענדעזיע'ס מאַן געשטאָרבען, און גראַציע איז אַליין מיט איהר טאָכטער ריינה (מלכה) אַרויס קיין אַנטווערפּען, וואו פֿראַנציסקאָ'ס יונגערער ברודער דיאָגאָ מענדעס און זיין אַנדערען געשטאָרבענעם ברודערס אַ זוהן חואַן מיקעז האָבען געפֿיהרט אַ פֿיליאַלע פֿון דער גרויסער באַנק. חואַן מיקעז איז דער קריסטליכער נאָמען פֿונ'ם שפּעטערען דאָן יוסף נשיא, וואָס איז אויך געווען אַ מאַראַן. אין אַנטווערפּען האָט דיאָגאָ מענדעס גענומען גראַציע מענדעזיא'ס שוועסטער און פֿון איהר האָט ער געהאַט אַ טאָכטער וואָס האָט אויך געהייסען גראַציע, גראַציע די יונגערע. אַזוי איז דאָס געלד געבליעבען אין דער איינענער פֿאַמיליע און זייערע געשעפֿטען זענען געגאַנגען נאָך גליקליכער ווי פֿריהער. זיי זענען געווען אויפֿגענומען אין דער קאַיזערליכער פֿאַמיליע און דער שענער און קלוגער חואַן מיקעז אָדער יוסף נשיא איז געווען פֿערעהרט ביי דער ווייצע־קעניגין (משנה־למלך) פֿון האָלאַנד, מאַריע, וועלכע איז געווען קאַרל דעם פֿינפֿטענ'ס שוועסטער און די פֿריהערע קעניגין פֿון אונגאַרן.

אָבער דאָס אַלעס איז נישט געווען גענוג פֿיר גראַציאַ מענדעזיאַ. יודישקייט איז ביי איהר געווען טייערער פֿון כבוד, וואָס מלכים און פֿירשטען האָבען איהר געגעבען, זי האָט געוואָלט זיך בעזעצען אין אַ לאַנד, וואו זי זאָל קענען זיין אַ יודישע פֿרוי פֿאַר אַלעמען אין די אויגען, וואו זי זאָל זיך נישט דאַרפֿען פֿערשטעלען. איהר שוואַגער דיאָגאָ מענדעס האָט אויך געוואָלט פֿערלאָזען אַנטווערפּען און געהן קיין טערקיי. דאָרט, וואו מען האָט קיינמאָל נישט געוואוסט פֿון רדיפֿות געגען אַנדערע רעליגיאָנען. נאָר איידער ער האָט נאָך צייט געהאַט צו ברענגען זיינע געשעפֿטען אין אָרדנונג איז ער געשטאָרבען און האָט געלאָזט אַ יונגע אַלמנה, גראַציאַ'ס שוועסטער, און זיין טאָכטער גראַציאַ די יונגערע. אַלס אויפֿזעהערין איבער זיין געלד האָט ער געמאַכט זיין שוועגערין גראַציאַ, ווייל ער האָט געקאַנט איהר קלוגשאַפֿט און איהר פֿעהיגקייט צו פֿיהרען אַזוינע גרויסע געשעפֿטען. זי האָט שוין געוואָלט אַרויספֿאָהרען קיין טערקיי, האָט זיך אָדער פּלוצים קאַרל דער פֿינפֿטער בעטראַכט: וואָס טויג איהם צאָהלען אַ מאַראַנישער פֿאַמיליע זיין חוב, אַז ער קען ביי איהר צונעמען דאָס איבעריגע פֿערמעגען. און אַזוי האָט דער קאַיזערליכער פֿיסקוראַר אָנגעהויבען צו בעשולדיגען דעם געשטאָרבענעם דיאָגאָ מענדעס, אַז ביים לעבען איז ער געווען אַ בעהאַלטענער יוד, און דאָס געלד פֿון אַזוינע מאַראַנען געהערען דער רעגיערונג. גראַציאַ האָט נאַטירליך נישט געשוויגען און דורך פֿיעל מיהע און קאָסטען האָט זי געפּועלט, אַז די רעגיערונג זאָל נישט אַנריהרען דיאָגאָ'ס פֿערמעגען און אַ חוץ דעם זאָל זי נאָך בעצאָהלען דעם חוב, נאָר בתנאי, אַז גראַציאַ זאָל דער רעגיערונג ווייטער מאַכען אַ גרויסע הלואה אויף צוויי יאָהר. די גאַנצע צייט האָט גראַציאַ נישט געקאָנט אַרויס פֿון אַנטווערפּען, כדי דער חוב זאָל נישט זיין פֿערפֿאַלען.

ווי באַלד זי האָט בעקומען דעם חוב, איז זי מיט דיאָגאָ'ס אַלמנה און זיין טאָכטער גראַציאַ די יונגערע אַרויס פֿון אַנטווערפּען קיין ווענעציע אין איטאַליען. נאָר זי האָט מורא געהאַט אָפֿען צו זאָגען, אַז זי געהט אַרויס פֿון בעלגיען (וואָס איז דענסטמאָל געווען אונטער שפּאַנישער הערשאַפֿט), כדי מען זאָל ניט פֿערשטעהן, אַז זי וויל זיך אומקעהרען צו איהר פֿאָלק און צו איהר גאָט. די רעגיערונג האָט שוין ווידער געוואָלט צונעמען איהר געלד, דאַריבער האָט גראַציאַ געמוזט זאָגען, אַז זי וויל גאָר ניט אַרויס פֿון אַנטווערפּען און זי פֿאָהרט נאָר אויפֿזוכען איהר טאָכטער, וואָס איז פּלומרשט פֿערפֿאַלען געוואָרען. חואַן מיקעז איז נאָך געבליעבען אין אַנטווערפּען ביז ער וועט ענדיגען מיט די באַנקגעשעפֿטען.

נאָר גראַציאַ האָט אויך אין ווענעציע קיין מנוחה ניט געפֿונען. די צרה איז געקומען פֿון אַזאַ אָרט, פֿון וועלכען זי האָט זיך דאָס גאָר ניט גערעכנט. דיאָגאָ מענדעס האָט געמאַכט גראַציען פֿאַר אַן אויפֿזעהערין איבער זיין פֿערמעגען און זיין אַלמנה, וואָס איז געווען גראַציע'ס שוועסטער, ווי אויך איבער זיין טאָכטער גראַציע די יונגערע. דיזע אַלמנה איז געווען דער הפך פֿון איהר שוועסטער גראַציע: זי איז געווען אָהן אַ כאַראַקטער און אָהן אַ געזעצטען שכל. אין פּלוצים האָט זי אָנגעהויבען צו פֿאָדערן פֿון איהר שוועסטער, זי זאָל איהר אָפּגעבען דעם טהייל פֿון איהר געשטאָרבענעם מאַנ'ס געלד, וואָס קומט איהר און איהר טאָכטער. גראַציע האָט, ווי מיר האָבען שוין געזעהען, תמיד געזאָרגט, אַז דאָס פֿערמעגען פֿון דער פֿאַמיליע מענדעס־נשיא זאָל בלייבען צוזאַמען, און זי האָט גוט פֿערשטאַנען וואָס פֿאַר אַ תכלית עס וועט ווערען פֿונ'ם געלד אין די הענד פֿון אַזאַ קאַפּריזנע בריאה, ווי איהר שוועסטער, דערום האָט זי דאָס געלד ניט אַרויסגעגעבען. דענסטמאָל האָט די אַלמנה געטהאָן איינע פֿון די שרעקליכסטע זאַכען אין דער וועלט: זי האָט געמסר'ט איהר איינענע שוועסטער גראַציע, אַז זי וויל אַריבערנעהמען קיין טערקיי איהר גאַנצען גרויסען פֿערמעגען און וויל דאָרט ווערען אַ יודישע פֿרוי. נאַטירליך האָט דער סענאַט פֿון ווענעציע באַלד אַרעסטירט גראַציע'ן און איהר פֿערמעגען. נאָר דער פֿאַלשער שוועסטער איז דאָס נאָך ווייניג געווען, זי האָט נאָך געשיקט קיין פֿראַנקרייך אַ שליח, אַ שונא ישראל, ער זאָל אַרויפֿלעגען אַן אַרעסט אויך אויף די פֿיליאַלען פֿון דער באַנק מענדעס־נשיא, וואָס זענען געווען אין ליאָן און אַנדערע פֿראַנצויזישע שטעדט. נאַטירליך האָט עס די פֿראַנצויזישע רעגיערונג געטהאָן, נאָר דערביי האָט דער שליח אויסגעזאָגט, אַז די אַלמנה, וואָס האָט איהם געשיקט, איז אויך אַ בעהאַלטענע יודענע און דער פֿראַנצויזישער קעניג היינריך דער צווייטער האָט שוין ווידער ניט געוואָלט צאָהלען זיין חוב, וואָס ער איז שולדיג געווען דער פֿאַמיליע מענדעס־נשיא, און האָט נאָך דערצו געוואָלט צונעמען איהר גאַנצען פֿערמעגען. די אַלמנה האָט דערזעהען, וואָס זי האָט דאָ געמאַכט, און האָט פֿערשטאַנען, אַז זי אַליין קאָן אויך בלייבען ביי גאָר נישט. זי האָט שטאַרק חרטה געהאַט און געבעטען די שוועסטער, אַז זי זאָל איהר מוחל זיין, די גוטהאַרציגע און פֿרומע גראַציע האָט עס אויך געטהאָן.

גראַציע מענדעזיע און חואַן מיקעז האָבען דערווייל אין דער זאַך ניט געשוויגען. און חואַן מיקעז, דער שפּעטערער יוסף נשיא, האָט געפֿונען אַ מיטעל ווי אַזוי אַרויסצורייסען דאָס געלד פֿון די ווענעצישע ציין. ער האָט זיך געווענדעט צום סולטאַן סולימאַן און איהם פֿאָרגעלייגט, אַז מען וויל איבערטראָגען אין זיין לאַנד אַ גרויסע עשירות און די ווענעצישע רעגיערונג דערלאָזט עס ניט. איהם האָט געהאָלפֿען ווירקען אויפֿ'ן סולטאַן סולימאַנ'ס לייב־דאָקטאָר, ר' משה המון, וואָס איז געווען זעהר חשוב ביים הויף. די ווענעצישע רעפּובליק איז דענסטמאָל שוין געווען זעהר שוואַך און האָט תמיד גע־

*) די קורצע בעשרייבונג געפֿינט זיך אין דעם בוך „דון יוסף נשיא" פֿון דר. קלויזנער (פֿערלאַג „עזרא" בערדיטשעוו).

פֿיהרט אונגליקליכע מלחמות מיט די טערקען, און או דער סולטאַן האט געשיקט אַ שליח מיוחד, מען זאל ניט אָנריהרען ראַס פֿערמעגען פֿון די פֿרעמדע, וואס געהען קיין טערקיי דורך ווענעציע, האט די וועניציאַנישע רעפובליק פֿאַר מורא צוריק געגעבען אַלעס, וואס עס האט געהערט דער פֿאַמיליע מענדעס־נשיא. אויך דעם פֿראַנצויזישען קעניג האט דער סולטאַן דאס זעלבע געשריעבען און גאַנצע צוויי יאהר האט פֿראַנקרייך געהאַט וועגען דעם דיפלאמאַטישע פֿערהאַנדלונגען מיט דער טערקיי.

דערווייל איז גראַציע מענדעזיע אַװעק קיין פֿעראַראַ, אין איטאַליען, און איז געוועזען אונטער דעם שוטץ פֿון דעם אויפֿגעקלערטען הערצאָג ערקאַלער׳עסטע גאַנצע 4 יאהר (1549-1553). דאָרט האט זי צום ערשטען מאל אַראָפּגעװאָרפֿען די מאַסקע פֿון זיך און האט זיך אומגעקעהרט צום יודישקייט אונטער דעם יודישען נאָמען חנה נשיא. דאָרט, אין פֿעראַראַ, האט זי צום ערשטען מאל געקאָנט טהון אַפֿען פֿאַר איהרע ברידער, מאַראַנען, וואס זענען ווידער געוואָרען יודען, ווי זי.

אין פֿעראַרא האט זי אַלע געשעפֿטען געבראַכט אין אָרדענונג. האט געמאַכט שלום מיט איהר יונגערע שוועסטער, האט איהר שוועסטער׳ס טאָכטער, די שענע גראַציע די יונגערע, חתונה געמאַכט מיט איהר קרוב שמואל נשיא און איהר טאָכטער ריינע פֿערקנס׳ט מיט חואַן מיקעץ, וואָס איז אין יענער צייט אַרומגעפֿאָהרען אין ליאָן, פּאַריז, מאַרסעל, רוים און סיציליע כדי צו ברענגען אַלע געשעפֿטען אין אָרדענונג. דענסטמאל האט זי בעשלאָסען אַרויסצופֿאָהרען קיין קאָנסטאַנטינאָפּאל, אַזוי ווי זי האט שוין לאַנג געטראַכט. יוסף נשיא, וואָס האט נאָך אַליך געהייסען חואַן מיקעץ, האט געקריגען רעקאָמענדאציעס פֿון דעם פֿראַנצויזישען קאָנסול אין קאָנסטאַנטינאָפּאל, דע לאַנסאַק, וועלכע האבען איהם געגעבען די מעגליכקייט פֿאָרגעשטעלט צו ווערען דעם סולטאַן אַליין. אין קאָנסטאַנטינאָפּאל איז חואַן מיקעץ אָנגעקומען ניט אַליין, נאָר מיט 500 שפּאַנישע און איטאַליענישע מאַראַנען, וועלכע זענען געווען זיינע אַגענטען, קאָמיסיאָנערען און משרתים אין זיינע גרויסע געשעפֿטען, זיין אָנקומען אַליין איז געווען ווי פֿון אַ נשיא, פֿון אַ גרויסען פֿירשט מיט אַ גרויסער סוויטע. באַלד נאָך זיין קומען האט ער אַראָבגעוואָרפֿען די קאַטהאָלישע מאַסקע, האט זיך אָנגעהויבען צו רופֿען מיט זיין יודישען נאָמען, יוסף נשיא, ער האט חתונה געהאַט נאָך יודישען געזעטץ מיט ריינע (מלכה), זיין שענע און רייכע שוועסטערקינד, גראַציעס טאָכטער. דאָנא גראַציא מענדעזיא, אָדער, נאָך דעם יודישען נאָמען, חנה נשיא, איז געבליעבען ווי פֿריהער די אויפֿזעהערין איבער אַלע געשעפֿטען און האט באַלד אָנגעהויבען צו העלפֿען איהרע ברידער, צו עפֿענען פֿאַר איהר געלד ישיבות און בתי־מדרשים ניט נאָר אין קאָנסטאַנטינאָפּאל, נאָר אויך אין גאַנץ טירקיי וואו עס איז נאָר געווען אַ יודישע קהלה.

יוסף נשיא, האט געהאַט גרויסע געלד־געשעפֿטען מיט פֿיעל אייראָפּעאישע מלכים און פֿירשטען, און דאַרום האט ער געקענט די אייראָפּעאישע פּאָליטיק און פֿערשטאַנען אַלע דיפּלאָמאַטישע גענג. אַזאַ מענש איז דעם סולטאַן נעטיג געווען. סולייםאַן האט דענסטמאָל געטראַכט וועגען אַ מלחמה מיט די שפּאַניער, וואס האבען געדריקט די אַפֿריקאַנישע מאַהמעדאַנער. די ברידער אין גלויבען פֿון די טערקען. יוסף נשיא האט איהם נאַטירליך געקאָנט זעהר ניצליך זיין, איהם מודיע זיין וועגען דעם צושטאַנד און די כחות פֿון יעדען לאַנד און איהם געבען עצות אין אַלערליי פּאָליטישע זאַכען. וואס יוסף נשיא האט אַליין ניט געקאָנט וויסען, פֿלעגט ער זיך דערוויסען דורך די יודען און די אַנוסים. וואס זענען געווען צושפּרייט אין אַלע לענדער און האבען זיך דאָך געפֿיהלט ווי ברידער. סולייםאַן האט דאס אַלעס געוואוסט צו שעטצען און האט יוסף נשיא זעהר גרוים געמאַכט ביים טערקישען הויף.

צו דעם האט נאָך געהאָלפֿען אַ גליקליכער צופֿאַל. סולייםאַן האט געהאַט צוויי זוהן סעלים און באַיאַזעט. סעלים, דעם עלטערען, איז געווען אַ גוטער מענש און האט ליעב געהאַט שלום, נאָר ער איז געווען אַ שוואַכער כאַראַקטער. איבערגעגעבען צו זיינע תאוות. באַיאַזעט, דעם יונגערער איז געווען האַרט, שטאַרק אין כאַראַקטער און העלדיש אין דער מלחמה. און דערפֿאַר האט איהם דאס חיל ליעבער געהאַט און דער פֿאַטער האט פֿון אנהייב איהם געוואָלט מאַכען צום יורש פֿון דער מלוכה. נאָר סולייםאַנ׳ס געליעבטע ווייבער האבען געווירקט אויף דעם סולטאַן, אַז ער זאל פֿון סעלימען ניט צונעמען דאס. וואָס איהם געהערט. אַבער באַיאַזעט האט דאָס ניט קאָלטבלוטיג איבערגעטראַגען און נעגען דעם פֿאַטערס ווילען האט ער אָנגעהויבען אַ מלחמה מיט׳ן ברודער. אין וועלכער ער האט ניט אויסגעפֿיהרט און האט געמוזט אַנטלויפֿען קיין פּרס. אַלע האבען פֿערשטאַנען, אַז סעלים וועט בלייבען אַנשטאָט דעם פֿאַטער נאָר אויב סולייםאַן וועט איבערלעבען באַיאַזעט׳ן. אָבער אויב באַיאַזעט וועט איבערלעבען דעם פֿאַטער, וועט דאס חיל איהם מאַכען צום סולטאַן. דאָס לעצטע איז נאַטירליך ניכער געווען צו ערוואַרטען און דאריבער האָבען די הויפֿלייט געהאַלטען מיט באַיאַזעט׳ן, נעגען סעלימען, נאָר יוסף נשיא פֿלעגט רעדען פֿאַר׳ן פֿאַטער גוטעס איבער סעלים׳ען. און דאַרום אַז סולייםאַן האט געוואָלט שיקען סעלים׳ען קיין קליין־אזיע, וואו ער איז דענסטמאל געווען, אַ מתנה 50,000 דוקאַטען און פֿאַר 30,000 דוקאַטען גאָלד־און זילבער־ציערונג און חפצים, האט ער דאָס אַלעס געשיקט דורך יוסף נשיא, נאַטירליך, אַז דער פּרינץ סעלים זעהר גוט געוואָרען צו דון יוסף׳ן און האט איהם געמאַכט פֿאַר אַ „מוטאַפֿאַריק״, דאס הייסט פֿאַר איין עלטסטען פֿון זיין לייבגוואַרדיע, וואס עס איז דענסטמאל געוועזן אַ גרויסער כבוד אפילו פֿיר פּרינצען, און דערצו האָט ער איהם נאָך בעשטימט אַ גרויסע יעהרליכע פּענסיע. אויך האט סעלים בעשטימט אַ פּענסיע פֿיר יוסף נ״י׳ס ברודער, שמואל נשיא.

יוסף נשיא איז געוואָרען נאָך שטאַרקער און באַליעבטער ביים טערקישען הויף און האט אָנגעהויבען צו שפּיעלען אַגרויסע פּאָליטישע ראָלע. מען קאָן זיך פֿאָרשטעלען, אַז די קאָנסולען פֿון די קריסטליכע מלוכות האט עס ניט זעהר געשמעקט. ערשטענס, סטייטש אַ יוד, וואָס אין זייערע לענדער איז ער אַזוי פֿעראַכטעט און נערודפֿ׳ט, זאל שפּיעלען אַזאַ ראָלע! — צווייטענס האבען דאָך וועניציע און פֿראַנקרייך מיט איהם געהאַט געלד־געשעפֿטען און ער האָט זיך ניט געלאָזט באַראַבעווען, און דריטענס, האט ער גוט געקאָנט זייערע אינטריגעס און האט געוואוסט, ווי זיי מבטל צו זיין. — דער פֿראַנצויזישער קאָנסול האט געשריעבען צו זיין קעניג היינריך דעם צווייטען, אַז ער זאל אַליין זיך ווענדען צום סולטאַן און זאָל בעטען, יוסף נשיא צו בעשטראָפֿען. ערשטענס, ווייל ער האַלט מיט שפּאַניען, אַלס געבאָרענער אין שפּאַניען, צווייטענס ווייל ער בעהאַנדעלט שלעכט די פֿראַנצויזישע אונטערטהאַנען. וואָס וואהנען אין דער טירקיי, און דריטענס, ווייל ער האט געהאַט די העזה אַליין צו שרייבען אַ בריעף צום קעניג פֿון פֿראַנקרייך און אין האַרבע ווערטער פֿאָדערען זיין געלד, וואס פֿראַנקרייך איז איהם שולדיג געווען. דער קעניג היינריך דער צווייטער האט דאס געטאָן, נאָר זיין בריעף האט געפּועל׳ט פּונקט דעם הפּוך. דער סולטאַן און דער פּרינץ האבען זיך אָנגענומען פֿיר יוסף נשיא און אַליין אָנגעהויבען צו פֿאָדערען, אַז דער קעניג זאל בעצאָהלען דעם חוב. היינריך און שפּעטער זיין יורש, קאַרל דער נייונטער, האבען געטענה׳ט אַז נאָך די פֿראַנצויזישע געזעטצען טאָר אַ קריסטליכע לאַנד ניט בעצאָהלען אַ יודען זיין חוב, ווייל די יודען האבען ניט דאס רעכט אפילו צו וואוינען אין פֿראַנקרייך, נאָר דער סולטאַן האט אַזאַ ישרנות נאָך ניט געקאָנט פֿערשטעהן און האט ווייטער געמאָהנט דעם חוב. קאַרל דער נייונטער האט געשיקט אַ שליח מיוחד קיין קאָנסטאַנטינאָפּעל. כדי אַראָפּצוואַרפֿען יוסף נשיא׳ן פֿונ׳ם בענקעל און פּטור ווערען פֿון באַצאָהלען דעם חוב, נאָר יוסף נשיא האָט געוואוסט ווי אַזוי מבטל צו זיין אַלע אינטריגעס און סולייםאַן האט פֿאַראיינס געמאַהנט דאס געלד און געגעבען דעם משורר אושקי דאָקומענטען, וואס זאלען איהם געבען די מעגליכקייט צו זיין אין פֿראַנקרייך און פֿערהאַנדלען מיט׳ן קעניג מפּח דעם חוב, אַזוי שטאַרק איז דאַמאָלס יוסף נשיא געוועזען.

דער איינפֿלוס פֿון יוסף הנשיא איז וואָס אַמאל געשטיעגען גרעסער. עס האט בעקומען פֿונ׳ם סולטאַן געשענקט די שטעדט טבריה אין ארץ ישראל. ער זאל דאָרט גרינדען אַ יודישען ישוב. דער נאָך די אינזעל נאַקסאָס; זיין פּלאַן איז געווען אויף דער אינזעל ציפּערן צו עררינטען אַ יודיש קעניגרייך, אָבער דער לעצטער פּלאַן איז דורך זייער געגנער צערשטערט געוואָרען, ווער ווייסט, ווי די יודישע געשיכטע וואלט זיך געזוען ענטוויקעלט, ווען דון יוסף הנשיא זאל געווען אויספֿיהרען זיין פּלאַן.

(פֿאָרטזעצונג קומט).

א מעשה מיט הויזען.

(הומאָרעסקע).

אליקום, דער האָטעל בעדינטער, האט פֿאַר שרעק אַרויסגעלאָזען די כמעט שוין פֿערטיג אויסגעפּוצטע שטיועל.

„אַזוי צו קלינגען“. האט ער אַ וואָרטשע געטהון. „דער הערר פֿון דעם נומער דרייצעהן איז אַ פּנים משוגע געוואָרען, איך האב איהם דאך זיינע שטיוועל שוין לאַנג אויסגעפּוצט“.

א נייע קלינגעריי, וואָס האט אַזש פֿערהילכט די אויערען, האט זיך געלאָזט הערען איבער׳ן גאַנצען האָטעל, איין מאל, צוויי מאל און דריי מאל. מיט גרויסע אײַלעניש איז אליקום אַרויפֿגעלאָפֿען די שטיגען צום צימער נומער 13.

„וואָס ווילט איהר זאָגען, הערר?“

אַ שוואַרצער מאַן אין אונטערהויזעס מיט די בלויזע פּאַנטאָפֿעל אויף די פֿיס, איז געשטאַנען אין דער האַלב געעפֿענטער טהיר און געשריען:

„מיינע הויזען וואו זענען?“

„אייערע הויזען, פֿרעגט איהר?“ האט געזאָגט אליקום, „איך האב זיי נישט געזעהען“.

„נישט געזעהען? ווער דען האט זיי געזעהען?“ האט זיך דער מאַן געקאַכט. „דו האסט דא גענומען מיינע שטיוועל, האסטו געמוזט פֿערשלעפּען אויך די הויזען, אט־אַ דאָ אויפֿ׳ן נאָגעל האב איך זיי אַליין אויפֿגעהאַנגען“.

„כ׳וויים נישט, כ׳לעבען“, האט זיך אליקום געשוואָרען.

„צום שוואַרצען יאהר!“ האט דער מאַן אָנגעהויבען צו שעלטען. „ס׳אַ שעהנע געשיכטע, בנאמנות! נישט אַנדעריש, איך בין דא אַריינגעפֿאַלען צווישען גנבים. אין אַ האַלבע שטונדע אַרום געהט אַב דער צוג. תיכף זאָלען מיר זיין מיינע הויזען, וואָרום איך רופֿ גלייך פּאָליציי“.

אליקום האט געצויגען מיט די אַקסלען. „וואס רעדט איהר הערר? איך האב אייערע הויזען נישט געזעהען אין די אויגען“.

„וואס איז דאס פֿאַר אַ געשריי?“ איז פּלוצלינג אָנגעקומען דער איינגענטהימער פֿון האָטעל, הערר סטעלניק, און זיך געווענדעט צו זיין בעדיענטען.

„אט דער הערר פֿון דעם אונגליקליכען צימער נומער דרייצעהן... איך האב אייך אַבער שטענדיג געזאָגט אַז דאס איז אַן׳אונגליקליכער צימער... איצט הערט וואס דער הערר דערצעהלט.“

„וואָס טוינען די טענות? — האט דער פֿרעמדער געשריען — די הויזען זאלען זיין און ווייטער וויל איך גאר נישט וויסען.“

„וואָ־אס? די הויזען?“ האט סטעלניק אָנגעהויבען צו שטאַמלען, „דאס איז אונמעגליך... ביי מיר אין האָטעל...“

„עס איז אָבער פֿאַ־ט אַזוי. מיינע הויזען זענען נישטאָ.“

„אפשר...“

„וואס אפשר? איהר וועט אפשר באלד זאגען, אז איך בין אהער געקומען אהן הויזען... דאס זאג איך נישט... זאל טאקי אין דער אמת׳ן דא געוועזען א גנב?"

„עס קען נאר אנדערש נישט זיין... און אפשר האט אימיצער פון אייערע גענומען."

„וואס רעדט איהר? ביי מיר שטעהען איין בלויז ערענטליבע מענשען."

דער גאסט האט א פייזען לאך געטהון.

„דאס וועלען מיר באלד זעהן... איך פערלאנג, אז מען זאל א זוך טהון ביי אלע אייערע געסט."

„סטיימש, וואס רעדט איהר?" איז דער האטעלניק בלאס געווארען. „דאס וועט מיין גאנץ געשעפט רואינירען איך בעט אייך, רעדט נישט אזוי הויך, איך וועל אייך בעצאהלען פאר אייערע הויזען, אבי מאכט נישט קיין געשרייען."

„איך דארף נישט איהר זאלט מיר בעצאהלען, עס זאל מיר תיכף זיין א פאאר הויזען, ווייל איך מוז אוועקפאהרען."

„איך שיק שוין איבער צו א שניידער, אליקים, לויף אריבער און ברענג עטליכע פאאר הויזען, לאז זיך דער הערר אויסקלויבען, וועלכע עס וועלען איהם געפעלען."

„דאס איז אבער נאך נישט אלעס," האט געזאגט דער פרעמדער, אלס אליקים איז אראבגעלאפען פון די שטיענגען, „אין די הויזען קעשענעס האב איך געהאט מיין טייסטעריל מיט 30 רובל."

„דאס איז שוין אייער שולד הערר-לעבען."

„עס הויבט זיך אפילו נישט אן; איהר זייט פערענטווארטליך פאר אלעס, וואס ביי אייך אין הויז ווערט פערפאלען... אויב איהר קעהרט מיר נישט אום מיין געלד, וועל איך דאס גלייך מעלדען אין דער פאליציי."

דעם האטעלניק האט בעדעקט א קאלטער שוויים.

„דער אונגליקליכער צימער נומר 13," האט ער געמורמעלט. „אליקום האט רעכט געהאט, פאר דריי וואכען איז מיר פון דארט א גאסט אנטלאפען און מיר קיין קאפיקע נישט בעצאהלט."

„נו לאמיך שוין הערען, יא צו ניין," האט דער גאסט געשריגען.

„איך בעט אייך, שרייט נית אזוי, דא האט איהר אנדערע 20 רובעל."

„אט דאס זענען די 20 רובעל, אבער מיין געלד האב איך געהאלטען אין א טאסטעריל."

„נאט אייך א טאסטערעל, אבי שרייט נית," סטעלניק האט אויסגעליידינט זיין טאסטערעל און עם דערלאנגט דעם פרעמדען. „נו, יעצט זענט איהר שוין צופרידען?"

„לאמיך צירשט זעהן די הויזען."

„אט קומט שוין מיין בעדיענטער."

דער פרעמדער איז א בערוהיגטער צוריק אריין אין זיין צימער. איינינע מינוטען שפעטער איז ער פון דארט ארויסגעגאנגען אין א נייע פאאר הויזען. בשעת סטעלניק איז געשטאנען אין איינע צרות און אבגעצעהלט אליקום׳ען געלד פאר די הויזען.

אויף דער נאכט האט זיך סטעלניק זעהר דערפרעהט אלס צו איהם איז אריינגעקומען זיין לאנדסמאן מרדכי שמאליץ, וועלכער האט אויך ערגעץ געהאלטען א האטעל.

„נו, ווי געהט עס, שמאליץ?" האט איהם סטעלניק בעגעגענט און איהם צוגעטראגען א גלעזעלע פק׳ם בעסטען קאניאק.

„זאל דער גאנצער האטעל פערברענט ווערען," האט שמאליץ אונצופרידען געזאגט און אויסגעליידונט דאס גלעזעל. סטעלניק האט איהם אנגעגאסען נאך איינס.

„א פנים, עס געהט ניט זעהר גוט?" האט סטעלניק געפרעגט, דערמאהנענדיג זיך בשעת מעשה אויך אין זיינע טרויעריגע וועלטען היינט מיט׳ן גאסט פון צימער נומער דרייצעהן.

„העד נור", האט זיך שמאליץ אבגערופען פלוצלינג, „וועסט אפשר ביי מיר אבקויפען א פאאר אלטע הויזען?" סטעלניק איז רויט געווארען און האט אנגעהויבען צו רוקען דאס בענקיל אונטער זיך.

„דו קומסט מיר נאך שיטען זאליץ אויף די וואונדען," האט ער זיך געערגערט, „אבער ... וואנען ווייסטו שוין די מעשה מיט די הויזען?"

„איך מיין דאס ערנסט, נא זעה!" ער איז אויפגעשטאנען און האט ארויסגענומען פון א בינטעל א אבגעטראגענע פאאר הויזען.

„וואס האקסטו א קאפ מיט הויזען?" האט סטעלניק געפרעגט אין איין כעס.

„דאס איז א משכון, וואס איין גאסט האט מיר געכמען איבערגעלאזען פאר פיער רובעל מיט פופציג קאפיקעס."

סטעלניק׳ען איז פלוצלונג איינגעפאלען א געדאנק.

„א משכון?" האט ... א פרעג געטאהן, „אום נאטעס ווילען, דערצעהל שוין אמאל, לאמיר הערען."

„וואס איז דא צו דערצעהלען? איך האב געהאט א גאסט. ער האט ביי מיר געגעכטיגט און אנגעפרעסען אויף פיער רובעל מיט פופציג קאפיקעס. צום סוף האט ער מיר ערקלערט, אז ער האט פערגעסען זיין געלד אין דער היים, ער האט מיר פערשפראכען, אז דעם אנדערען טאג בריינגט ער מיר אריין דאס געלד. איך האב אבער פערלאנגט פון איהם, ער זאל מיר איבערלאזען זיין ווינטער-ראק אלס משכון. האט ער מיך אנגעהויבען צו בעטען, אז אין אזא קעלט קען ער מיר נישט לאזען זיין ווינטער-ראק, דאריבער וועט ער מיר בעסער איבערלאזען זיינע הויזען.

„ווי קענט איהר אהיים געהן אהן הויזען?" האב איך איהם פערוואונדערט געפרעגט.

„נישט-קשה", האט ער געזאגט, „איך האב אלאנגען ווינטער-ראק און הויכע שטיוועל. וועט קיינער נאר ניט בעמערקען."

דער בחור האט זיך טאקי באלד אנידערגעזעצט און אראפגעצויגען די הויזען און מען האט טאקי נאר נית אנגעהויבען צו דערקענען.

סטעלניק איז געווארען זעהר אויפמערקזאם.

„ווירקליך", האט ער געזאגט, „מען האט דאס טאקי נית אנגעהויבען צו דערקענען."

שמאליץ האט איהם פערוואונדערט אנגעקוקט.

„פון וואנען ווייסטו דאס?" דאט ער געפרעגט.

„ווייל דיין געעהרטער גאסט איז טאקי באלד צו מיר ארויסגעקומען און גענומען ביי מיר א צימער און איך טפש האב איהם דערנאך געמוזט קויפען א נייע פאאר הויזען, און איהם נאך צוגעבען מיין טייסטערעל מיט 20 רובעל. דאס איז אליץ דער פערשאלטענער נומער שולדיג"...

„וואס פאר א נומער מיינסטו?"

„דער דאזיגער חברה מאן איז איינגעשטאנען אין צימער נומר דרייצעהן... גור נישקשה. פון היינט אן איז אוים מיט נומער דרייצעהן... איך מאך איהם אימער אויף צוועלף און א האלבע"...

ש. ארלער.

בכל-מכל-כל.

(א לוסטיגע׳ן יום-טוב — בעפרייט פון קריענ — א יובילעאום — א לאנדעסקאנפערענץ — זאנגווילס „קירינייקא" — וואו נעמט מען אויף הוצאות — פחד פאר פאגראמען — א לייריגער ביי-טעל — תוהו ובוהו — נאר נישט געזארגט).

מיר האבען ברוך-השם א לוסטיגען יום-טוב.

אוים פון אלע דאגות און צרות, אויסגעזארגט און אויסגעוויינט. אפילו עני שבעניים יש לו יין לארבע כוסות; ווי ס׳איז נישט געוועזען, מצות, אייער, קארטאפלעס, א ביסעל שמאליץ אין א פלעשעלע ווין האט יעדער יוד-חאטשי עטליכע טעג אהן דאגות. וואו נעמט מען אויף ברויט?

מיר זענען אויך פטור געוואר׳ען פונ׳ם קריעג און די יודישע רעזערוויסטען וועלען באלד א היים-קומען צו ווייב און קינד, צו טאטע און מאמע, צו ברידער און שוועסטער.

אבער אויך אין אינוער פאליטיש לעבען דערלעבען מיר נחת.

די יודישע קאלאניאל-באנק פייערט איהר 10 יעהריגעס יובילעאום.

די גאליצישע ציוניסטען וועלען די אנדערע וואך אבהאלטען א לאנדעס-קאנפערענץ.

לוציאן פרוינער ג ינדעט מיט דער הילף פון די גאליצישע ציוניסטען — ארער די ציוניסטען גרינדען מיט זיין הילף — א יודישע באנק אין גאליציען.

זאנגוויל האט אויסגעזאגט זיין סוד: מיר ווייסען שוין, וואוהין ער וויל דאס יודישע פאלק פיהרען! קיין קירינייקא! עפים אפילו א שווער ווארט צום אויסרעדען, ציפערן, סיני, אוגאנדא און אפילו גאלוועסטאן זענען געווער נאר גרינגע ווערטער, צו קירינייקא וועט זיך די יודישע צונג ערשט בעזונדערם מוזען געוועהנען... מען קען זיך פארשטעלען, ווי לאנג עס וועט למשל ביי א היקידינען דויערן, ביז ער וועט ארויס-רעדען אזא מין ווארט: קיקיק... רידירי... נייניינ... קאקאקא... אבער דאס שאדט נישט. אבי א אייגענע טעריטאריע, אין וועלכער ס׳האבען א מאל געלעבט יודען און אפילו דא׳ט אין טראיאנוס צייטען אויסגעהרג׳עט 200,000 רוימער...

דער יודישער אויסוואנדערער, וואס האט ביז איצט געהאט אזוי פיעל ברירות, וואוהין אויסצוואנדערן: קיין אמעריקא, קאנאדא, גאלוועסטאן, ארגענטיניע, אוגאנדא, ציפערן, וכדומה, וועט איצט האבען נאך א ווענ: קיין קירינייקא!

ווען ער וועט נאר האבען אויף הוצאות?

* * *

הכלל, א לוסטיגען יום-טוב — אפשר נישט?

— ניין! — זאגט איהר — מען האט די יודען אין פינלאנד פערבאטען די שחיטה! — שאדט נישט נאט וועט שוין העלפען!

— יודען האבען מורא פאר פאגראמען אין רוסלאנד! — טענה׳ט איהר — טאקי גערעכט, אבער מיט גאט׳ס הילף וועלען די „פאסחא"-טעג באלד אריבער און מיר וועלען אבקומען מיט דער מורא...

— די יודישע קאלאניאל-באנק עקסיסטירט שוין 10 יאהר און האט נאך נישט צוזאמענגענומען אפילו א פיערטען טהייל פון דעם קאפיטאל, וואס זי בעדארף? — שאדט נישט, אים לעבען פון א פאלק זענען 10 יאהר ווי א טראפען אים מער... אין א 20—30 יאהר ארום וועט זי שוין האבען מעהר געלד!

— נאך יעדער ציוניסטישער לאנדעס קאנפערענצ׳ן ווערט נאך א גרעסערער מיש-מאש, א גרעסער תוהו ובוהו ביי אונז? — שאדט נישט! דער ציוניזמוס אין גאליציען האט שוין איבערגעלעבט א היבשע צאהל לאנדעסקאנפערענצען, דיסטריקטקאנפערענצען קרייזקאמיטע-קאנפערענצען און עס וועט האפענטליך אויך דיעזע קאנפערענץ נישט שאדען!

הכלל, נישט געזארגט. גאט האט געהאלפען ביז איצט, וועט ער ווייטער העלפען!

האט מיר א   נוטען תמיד.

א מערדער אויפגעהאנגען.

אין לעמבערג האט מען לעצטען שבת אין דער פריה אויפגעהאנגען דעם בעריכטינטען רויבמערדער פיאטר טשאבאק, וואס זיין שפעציאליטעט איז געוועזען איבערצופאלען קרעטשמעס אין די דערפער, אויסצומארדען די בעוואהנער און צו בערויבען. עטליכע יודישע פאמיליעס זענען דורך איהם און זיינע חברים אומגעקומען. ביז ס׳איז געלונגען די באנדיטען צו פאקען.

טשאבאק און זיין חבר טישיק זענען ביים שוואורגעריכט אין פשעמישל פעראורטהיילט געווא׳ען צום טוידט. וועגען געוויסע פארם-פעהלער האט דער קאסאציאנסהאף דאס אורטהייל קאסירט. און די פערברעכער זענען געשטאנען פאר דעם שווורגעריכט אין לעמבערג, וועלכעס

האט זי עבענפאלס פעראורטהיילט צום טויט. טשאבאק'ס מיטער, וועלכע האט מיטגעהאלפען ביי די מערדערייען, האט בעקומען 8 יאהר.

טשאבאק האט זיך וועהרענד דער גאנצער אונטערזוכונג און אויך ביי דער פערהאנדלונג געמאכט משוגע, אבער די ערצטע, וואס האבען אונטערזוכט זיין גייסטעס-צושטאנד, האבען ערקלערט, אז ער איז פולקאמען געזונד און דער שגעון איז בלויז סימולירט.

נאכ'ן אורטהייל האט שוין טשאבאק אויפגעגעבען זיין שגעון אין דער האפנונג, אז מען וועט איהם בעגנא-דינען, אבער די האפנונג איז נישט מקוים געווארען, זיין מיטהעלפער, טישיק, איז בעגנאדינט געווא-ען אויף לעבענס-לענגליכען קערקער, דאס טוידט-אורטהייל פון טשאבאק אבער בעשטעטיגט.

ווען דער ריכטער האט איהם דאס מיטגעטהיילט, איז ער שטא-ק דערשראקען געווארען און בעהויפטעט אז ער איז נישט שולדיג, נא- טישיק. אבער דאס העלפט שוין גא- נישט. ער בעט וועניגסטענס, מען זאל איהם נאך לאזען לעבען 6 טעג, אויך דאס קען מען נישט בעווילינגען, ווייל לויט געזעץ דארף דאס אורטהייל פאל-צאגען ווערען וואס שנעלער.

דער תלין פון וויען, לאנג, מיט זיינע צוויי געהיל-פען, איז שוין פרייטאג א-אבגעקומען קיין לעמבערג און האט זיך תיכף גענומען צו בויען די „תליה".

טשאבאק האט זיך אבגעזעגנט מיט'ן ווייב און די קינדער, דערנאך האט ער זיך געהייסען געבען פלייש, וויין און ציגארען. נאכדעם ווי ער האט אבגעגעסען און אבגעטרונקען, האט ער געלאזט רופען דעם גלח, פא-וועלכען ער האט זיך ספאוויאדעט, וויינענדיג שטא-ק דאפיי.

די גאנצע נאכט פון פרייטאג אויף שבת האט ער פערבריינגט אין א בעזונדער צימער. גאנץ פריה, האלב 8, האט מען איהם אין געגעגווארט פון די ריכטער און פון א זאלדאטישע וואך אויפגעהאנגען, זיין פרוי און קינ-דער האט מען דאצו נישט צוגעלאזט.

טשאבאק איז געגאנגען צו דער תליה גאנץ גע-בראכען, רופענדיג כסדר צו די זאלדאטען: זייד מיר מוחל! זייד מיר מוחל!

די עקזעקוציע האט געדויערט קוים א מינוט.

ער איז נאך געהאנגען א צוויי שעה אויף דער תליה, דערנאך האט מען איהם אבגעשניטען און איבער-געפיהרט אין דער קליניק, וואו מען וועט די לייכע סעקצירען.

טשאבאק'ס פרוי האט איבערגעריכט צום געריכט א-געזוך, אז זי וויל איהם לאזען בעגראבען אויף איהרע הוצאות.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער דאס בילד פון דעם אויפגעהאנגענעם פערברעכער.

א טהראן-וועכסעל.

פירסט קא-ל גינטהער פון שווארצענבורג-זאנדערס-הויזען איז ריעזע אים אלטער פון 79 יאהר געשטארבען. ער איז געווען דער לעצטער, פון דער דינאסטיע און לויט דעם ירושה פערטראג פון יאהר 1896 ווערד זיין לאנד איצט פעראייניגט מיט דעם פירסטענטהום שווארצענבורג-רודאלפשטאדט און דער דארטיגע פירסט גינטהער וועט אויך הערשען שווארצענבורג-זאנדערסהויזען. ביידע לענדער צוזאמען זענען אבער קלענער ווי מאנכע אייראפעאישע גרויסע שטאדט. צוזאמען האבען זיי קוים 200,000 איינוואהנער. — דייטשלאנד וועט אבער איצט האבען איין זעלבשטענדיגען פירסט ווייניגער.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגען נומער די בילדער פון דעם פערשטא-בענעם און פון דעם נייעם פירסט.

בריעף פון לאנדאן.

מזל-טוב! מיר זענען אין א גוטער שעה געוואהר געווארען דעם סוד פון די טעריטאריאליסטען. מיר וויסען שוין, וואוהין זיי ווילען אונז פיהרען...

ווי ס'איז בעוואוסט, האט די געאגראפישע קאמיסיע פון דער טעריטאריאליסטישער ארגאניזאציע שוין לאנג געמעלדעט, אז זי האט שוין פאר יודען א טעריטאריע, וועגען וועלכער זי פיהרט אונטערהאנדלונגען. ביז איצט האט דער פרעזידענט פון די טעריטאריאליסטען, זאנגוויל, ניט אויסגעזאגט דעם נאמען פון דער טעריטאריע. איצטער איז שוין דער סוד בעוואוסט. דעם קומענדיגען דאנערשטאג וועט ישראל זאנגוויל ערקלערן אויף א מיטינג אלע פרטים וועגען דער נייער טעריטאריע.

דערווייל ווייס מען שוין, אז די טעריטאריע געפינט זיך אינ'ם געגענד פון קירענייקא אין אפריקא, צווישען טריפאלים און מצרים. אהין האט מען געשיקט אנעקספעדיציע אונטער דער אנפיהרונג פון ד"ר גירנא-, א פראפעסאר פון גלאזגאווער אוניווערזיטעט. דער פראפעסאר האט צונעשטעלט א בעריכט, אין וועלכען ער ערקלערט, דאס די טעריטאריע צייכענט זיך אויס מיט אלע מעלות, וואס א נייע יודישע אויטאנאמישע קאלאניזאציע דארף האבען. זאנגוויל שרייבט פאר דעם בעריכט א ספעציעלע איינ-לייטונג, מיט 40 בילדער און די געאגראפישע מפה פון דעם ארט און אין גיכען וועט דער בעריכט פובליקירט ווערען אין א בעזונדער בוך.

קירענאיקא איז א גרויסער האלבאינזעל ביים מזרח-גרענעץ פון טריפאלים. דער נאמען קירענאיקא איז גענו-מען פון דער אלטער שטאדט קירעני, היינט הייסט די פראווינץ בארקא.

זי בעשטעהט פון וואלדיגע געבירגיגע געגענדען און זעהר שענע לאנקעס און טאלען, גוט בעפרוכטעט פון רעגען און גוטע וואסער. איינביגער פיהלינג הערשט דארט א גאנץ יאהר זומער, דער קלימאט איז זעהר א געזונטער און א מעסיגער, נישט צו הייס אפילו אין מיטען זומער. די פייכטע ים-ווינדען, וואס בלאזען דארט, שיצען דאס לאנד פון די שעדליכע ווינדען, וואס קומען פון דער מדבר. די וויכטיגסטע שטאדט אין בארקא איז בענגאזי, וועלכע ליעגט אויף דעם מערב-ברעג, און איז בעבויט ביז צום ים אויף א שענעם און א פלאנצונגסרייכען שטח ערד.

נעהענדיג צו צפון לענגאויס דעם ברעג פון ים טיישירא און פטאלעמאטא פאהרט דער רייזענדער דורך זעהר א פרוכטבארע און שענע געגענד, וועלכע איז נאך אבער זעהר וועניג בעארבייט. פטאלעמאשא איז וואונ-דערבאר און גרויסארטיג און האט נישט איהר גלייכען אין דעם גאנצען לאנד מיט איהר שענקייט, זיכערהייט און גוטע בעדינגונגען.

די אמאליגע אלטע קירעני איז היינט גרענעץ, וואו מען פאהרט פון פטאלעמאטא דורך ברייטע און פרוכט-בארע און שענע פעלדער און טאלען, וועלכע שטעלען פאר מערקווירדיגע און גראנדיעזע אויסזיכטען און לאנד-שאפטען, א צווייטע געוועזענע וויכטיגע שטאדט איז דערנא, ביים מזרח-ברעג, וועלכע איז ארומגערינגעלט מיט שענע פרוכטגערטנער.

דער גאנצער קאפ (פארגעבירגע) איז פול מיט אינטערעסאנטע חורבות און גריכישע איבערבלייבונגען, אין „בריטיש מוזעאום" ליגט נאך א געוויסע צאהל פון די איבערבלייבונגען פון קירעני.

יודען האבען זיך דארט בעזעצט פון מצרים אונטער די פטאלאמעער, און זענען נאכהער א-ונטערגעקומען אונטער'ן יאך פון די רוימער. דער אויפשטאנד געגען די רוימישע מאכט אין פאלעסטינא האט זיך געצויגען לאנג אין קירעני, וואו עס איז אויסגעבראכען א גרויסע רעוואלוציע, בשעת דער רעגירונג פון טראיאנוס. די יודען פון קירעני האבען דאן אויסגעהארג'עט ביז 200,000 רוימער און גריכען.

ווי מען זעהט, האט דאס לאנד אלע מעלות... ס'בלייבט נאר אבצווארטען, ביז עס וועלען זיך נאך מעל-דען אנדערע און אויסרעכנען די חסרונות.

* *

די ידיעה וועגען פערבאטען די שחיטה אין פינ-לאנד האט אין די היעזיגע העברעע יודישע קרייזען געמאכט זעהר א שטארקען איינדרוק, מ'האט מורא, אז די „סיוז-ניקעס" וועלען זיך פערקוקען אויף פינלאנד און אנהייבען פיה-ען א אגיטאציע, דאס מ'זאל פערביטען די שחיטה אויך אין רוסלאנד.

פא-יגע וואך איז פא-געקומען א געהיימע בעראטונג ביי איינעם פון די אנגעזעהנסטע יודישע כלל-טהוער אין לאנדאן, מיט'ן אנטייל פון איינינע בעוואוסטע יודישע עסקנים און פינאנסיסטען. עס איז אנגענומען געווארען א בעשלוס פעראייניגען זיך מיט די דייטשע יודען און זעהן ווירקען, אז אין פינלאנד זאל מען מבטל מאכען דעם פערבאט.

עס קען זיין, אז דער אלטער יודישער פילאנטראפ און עסקן שמואל מאנטאגו (לארד וויטלינג) וועט אין גיכען קומען קיין פעטערבורג משתדל זיין זיך וועגען דעם.

ב. מ.

די יודישע וועלט.

— דער בעריהמטער יודישער געלעהרטער מאריץ בענעדיקט, פראפעסאר פון נערווען-קראנקהייטען אין וויענער אוניווערזיטעט, וועט די טעג פייערן זיין דאקטאר-יובילעאום און זיין 40-טען יאהר-טאג זינט ער איז אויפ-גענומען געווארען פא- פ-אפעסאר אין אוניווערזיטעט. ער איז עהרען-מיטגליעד אין די מעדיצינישע פעראיינען פון פא-יז, קיעוו, פלארענץ, מאסקווא, פעטערבורג, ניו-יא-ק, אדעס, קאנסטאנטינאפעל און דרעזדען. בענעדיקט איז געבוירען געווארען אין אייזענשטאדט (אונגארן) דעם 6-טען יולי 1835 און האט שטודירט מעדיצין אין וויענער אוניווערזיטעט.

— פרייטאג דעם 19 מערץ איז דער נייע- חכם-באשי פון קאנסטאנטינאפעל ר' חיים נחום אויפגענומען געווארען אויף אנ'אודיענץ ביים סולטאן. זיינער צוועלף נאכמיטאג האבען זיך דריי קייזע-ליכע הויף-קארעטעס אבגעשטעלט ביים הויז פון חכם-באשי אין שטא-ט-טייל פערא. אום איהם אבצופיהרען אין סולטאנ'ס פאלאץ אילדיז-קיאסק, וואו די אודיענץ האט געזאלט פארקומען באלד נאך דעם סעלאמליק (אלגעמיינער אויפנאהם וועלכער קומט-פאר יעדען פרייטאג). דער הכם-באשי איז אבגעפיה-ט געווא-ען צום סולטאן דורך דעם צערעמאניע-מייסטער טאלאאט בעי און דעם ערשטען הויף-מא-שאל, וועלכער האט דעם חכם-באשי געבראכט א שריפטליכע איינלא-ונג פון סולטאן. דער חכם-באשי איז דאן באלד א-ויסגעפאה-ען דורך גאלאטא צום אילדיז. אין ערשטען פא-אד-וואגען האבען זיך א-יינגעזעצט דער חכם-באשי און טאלאאט בעי און געגענאיבער זיי דער ע-שטער הויף-מארשאל. אין דער צווייטער קא-עטע האבען זיך א-ייגגעזעצט ביידע וויצע-פרעזידענטען פון דעם רעליגיעזען-ראט (וועד רוחני), און אין דער דריטע קא-עטע דער פרעזידענט און וויצע-פרעזידענט פונ'ם נאציאנאל-ראט (וועד גשמי). אלע דריי קא-עטעס זענען מיט אמאל אבגעפאה-ען צום פאלאץ. אין פאלאץ איז דער חכם-באשי אויפגענומען געווארען פונ'ם אבערצערעמאניעמייסטער גאליב-פאשא און פון דעם קאמערהערר נורי פאשא. וועלכע האבען איהם א-יינגעפיהרט צום סולטאן. דער אודיענץ האט געדויערט א פיערטעל שעה. דערביי האט זיך דער סולטאן א-ויסגעזאגט אין פאלגענדע ווערטער: „איך האב שוין געהערט וועגען אייער געלעהרענט-קייט און קלוגשאפט, דעריבער פרייע איך מיך אייך יעצט צו זעהען מיט מיינע אייגענע אויגען. איך פרייע מיך אויך צו הערען פון אייער מויל וועגען דער טרייהייט און איבערגעגעבענהייט פון מיינע יודישע אונטערטאנען. מיט פערגניגען הער איך, אז איהר רעדט זעהר גוט טערקיש. איך ווינש אייך, איהר זאלט פיעל יאהרען געזונדערהייד און גליקליך פערוואלטען די שטעלע, אויף וועלכע איהר זענט יעצט א-ויפגעטרעטען". מיט א קורצען דאנק פון חכם-באשי אויף די דאזיגע ווערטער פון סולטאן האט זיך דער אודיענץ געענדיגט און דער חכם-באשי איז צו-

ריקנפּאַהרען אַהיים אויף דעמזעלבען אופן. ווי ער איז געקומען.

— פאַרינג וואָך איז אין קעלן אפגעהאלטען געוואָרען די יעהרליכע זיצונגען פון גרויסען ציוניסטישען אקציאָנס־קאָמיטעט, אויף וועלכע עס זענען געקומען דאס רוב מיטגליעדער, פון רוסלאַנד האט געפעהלט ה' אוסישקין (צוליעב אינפלוענצא), די זיצונגען האבען זיך אָנגעהויבען דעם 15 מאַרט און געדויערט פינף טעג. דעם גרעסטען טייל צייט האט דער צוזאמענפאהר אבגעגעבען פאר די דעבאטען וועגען דער פראגע, ווי אזוי צוזופאסען די ארבייט אין פאלעסטינא צו דער נייער אָרדנונג, וועלכע עקזיסטירט יעצט אין טערקיי. די דעבאטען האבען פערנומען גאנצע פיער זיצונגען און עס זענען אָנגענומען געוואָרען וועגען דעם אייניגע בעשלוסען, עס איז בעשלאסען געוואָרען אויסצוואַהלען א קאמיסיע, וועלכע זאל זיך בעשעפטיגען מיט דער פראגע וועגען גרינדען א אינסטיטוט פאר אגראר־קרעדיט אין פאלעסטינא. אין דער קאמיסיע זענען דערווייל אויסגעוועהלט געוואָרען פאלגענדע מיטגליעדער: פראָפ. וואַרבורג, ד״ר טשלענאָוו, פראָפ. אפּענהיימער, ד״ר האַנטקע, ד״ר בארענהיימער, פראָפ. ביעלקאָווסקי, איזעלמאַן, גאָלדבערג און ראָזענבוים. — די פראגע וועגען דער צייט און ארט פון 10־טען קאָנגרעס איז איבערגעגעבען געוואָרען אויף דעם בעשלוס פון קליינעם אקציאָנס־קאָמיטעט. — אין אויפזיכטס־ראט איבערין יודישען קאלאָניאַל־באַנק זענען געוועהלט געוואָרען דריי נייע מיטגליעדער: ה' א. פּאַרלישעווסקי (ווארשא), ה' ראָזאָוו (פעטערבורג) און ה' פראַנציע־בערנשטיין (האאג).

— פון לאָדז איז מען מודיע: פאר עטליכע טעג, זייגער 5 פאר נאכט איז אין א קעלער ביי משה מעלצער אין הויז אויף דער שוהל גאס נומער 1 ארויין א קריסטליך פאר־פאָלק און מיט אמאָל גענומען שרייען, אז מען האט ביי זיי אוועקגענומען זייער 9 יאהריג מיידעל, וועלכעס זיי האָבען בּיי זיך געהאַט, און אז דאס האבען געווים גענומען די „זשידעס״ וועלכע דארבען האבען קריסטליך בלוט אויף פסח. אויף די געשרייען פון די קריסטען, וועלכע ס׳האט נאך מיטגעהאלפען דער סטרוזש פון הויז, איז זיך צונויפגעלאָפען א גרויסער עולם, ווי אויך צוויי סטראושניקעס. ווי שטענדיג ביי אזעלכע פעלען, האט זיך אויך געפונען א מיידעל, וועלכעס האט דערצעהלט, אז זי האט אליין געזעהן, ווי די „זשידעס״ האבען גענומען דאס קינד און עס פערשפּארט אין א דערבייאיגע קעלער־וואהנונג, וואס איז גראד געווען פערשלאסען. דער טומעל און אויפרעגונג פון פערזאמעלטען המון איז אלץ געשטיגען, און מען האט געוואָלט אויפברעכען די טהיר פון דער פערמאכטער וואהנונג. פּלוצלינג איז אָבער אנגעקומען א קריסטין מיטן קינד, און ערקלערט, אז זי האט דאס מיידעל נעכט־אָפען בלאָנדזשענדיג אויף פרעמקלס מאַרק און דערהערענדיג פון דעם פארפאל האט זי דאס קינד אהער געבראכט, כדי אָבצוגעבען עס די עלטערן. דאס פאַרפאלק האט זיך בערוהיגט און אוועקגעגאַנגען. אויך דער איינפערענטער המון איז זיך פונאנדערגעגאַנגען.

פון נאהנט און ווייט.

— אין פאריז איז פארגעקומען א מעשה, וואס קאן דיענען פאר א בילד פון פאריזער אָרימען פאמיליען־לעבען. דער ארבייטער וויעגאר, וואס וואהנט אויף א פארשטאדט, איז געקומען שבת אהיים שכור, אזוי ווי שטענדיג, און האט זעהר שלעכט בעהאנדעלט זיין ווייב און קינדער. אז ער האט זונטאג נאכאמאל גענומען פייניגען זיין ווייב, האט זיין נייניעהריגער זוהן גענומען א קיך־מעסער און האט דריי מאל געשטאָכען זיין פאטער אין קאפּ, כדי צו שיצען זיין מוטער פון די קלעפּ. דערווייל זענען אנגעקומען שכנים און האבען דעם שכור איבערגעגעבען דער פאליציי און האבען זיך אָנגענומען פאר דער אומגליקליכער פרוי. דער קליינער זוהן איז געבליבען פריי.

— אין לאָנדאָן איז זונטאָג געשעהען א שרעקליכע מערדעריי: די פרוי פון דעם ווירט פון אנקער־האָטעל אויף דער פּאַרטעמווט גאַס האט דערטרונקען איהרע דריי קליינע קינדער אין דער באָדע־וואַנע. מען פערשטעהט נישט, וואס פאר א אורזאכע האט געקאנט ברענגען דער פרוי צו אזא מעשה. נאכדעם ווי זי האט די רציחה אבגעטהון, האט זי אליין אויסגעשריען צום מאן פון קיך ארויס: „זעה, וואס איך האב געטהון!״ און האט איהם געוויזען די קליינע קערפערלעך אין דער וואנע. מען האט איהר איינגעזעצט אין דער אויספארשונגס־טורמע.

— אין מעקסיקא איז דיענסטאג פערברענט געוואָרען די געבייודע פון פארלאמענט, ביי וועלכער עס איז פערברענט געוואָרען דער ארכיוו מיט אלע דאקומענטען פון די לעצטע 26 יאהר.

— דער אמעריקאנישער רייזענדער ד״ר ג. י. ל. וועלכער געפינט זיך איצט אויף א פאָרשונגס־רייזע אין צענטראל־חינא, האט ענטדעקט אויף די געבירגע, נישט ווייט פון דער חינעזישער מויער, א שבט פון ווילדע קאַרליקעס, פון וועלכע מ׳האט ביז אהער גאָרנישט געוואוסט. די קאַרליקעס, וואס זייער קערפער איז בעוואַקסען מיט לאַנגע האָהר, זענען זיך צולאפען בשעת דער פאָרשער איז צוגעקומען נעהנטער צו זיי.

— א געוויסער, מבוהל־דינער געלעהרטער, האט א לאנגע צייט געוואָרפען א שרעק אויף דער שפּאַנישער שטאָדט אליקאַנט דורך זיין נבואה, אז שבת דאַרף פאָרקומען א ערדציטערניש. מען קאן זיך פארשטעלען, וואס פאר א מורא עס איז געפאלען אויף די אליקאנטער איינוואוינער, ווען עס איז געקומען דער בעשטימטער אומגליקס־טאָג. א גאנצע נאכט האט די בעפעלקערונג פערבראכט אונטערן פרייען הימעל. אלע געשעפטען זענען געבליבען שטעהען. אין די פאבריקען און ווערקשטעלען האט מען אויפגעהערט צו ארבייטען, די דיענסטען און משרתים זענען זיך צולאָפען, די פרעמדע זענען אוועקגעפאהרען. די גייסטליכע האבען מעורר געווען דעם עולם מען זאל געבען צדקה, כדי אבצוטהון דעם צאָרן פון גאָט. דער בירגערמייסטער האט געהייסען בייטאג אַנצינדען אלע לאמטערנעס אויף די פראמענאדעס און שפּאַציער־פּלעצער, ווייל מ׳האט מורא געהאט, אז ביי דער קאטאסטראפע וועט ווערען א שטארקע פינסטערניש. אָבער צום גליק איז דאס געווען א אומזיסטע מורא און דער שרעק איז פערקעהרט געוואָרען אין א געוואלדיגע פרייד.

— די געשווינדסטע נסיעה מיט דער באהן, וואס אייזענבאהנען עקזיסטירען, האט די טעג געמאכט דער נויארקער מיליאָנער און באנקיר פראנק וואנדערליפּ. כדי ער זאל זיך נאך קענען זעהען מיט זיין אבשטארבענדער מוטער פאָרין טויט האט ער געדונגען א עקסטרא צוג פון נויארק קיין שיקאגא, און האט פערלאנגט פון דער באהן־פערוואלטונג, מען זאל דעם צוג טרייבען מיט דער גרעסטער געשווינדיגקייט, וואס נאר מעגליך איז. בליץ־שנעל איז די נסיעה צוגעגאנגען און א שטרעקע פון 965 מייל איז מען איינגעפאהרען אין 16 שעה מיט 7 מינוט. אָבער זיין צוועק האט ער נישט ערריכט, די מוטער פון דעם מיליאָנער איז געשטאָרבען א האלבע שעה פריהער, איידער ער איז געקומען.

— אין לאָנדאָן איז ערשט פערקויפט געוואָרען דורך א עפענטליכע ליציטאַציע די זעלטענע ביבליאָטעק און קונסט־זאמלונג פון דעם פערשטאָרבענעם לאָרד אמהערשט אויף האקשטיי. דאס איז געווען איינע פון די גרעסטע ביכער און קונסט־אויקציאָנען, וואס זענען פאָרגעקומען די לעצטע יאהרען. אלץ וואס לאָרד אמהערשט האט אנגעזאמעלט זיין גאנצען לעבען: ביכער, מאנוסקריפּטען, בילדער, בראָנז און אלערליי זעלטענע קונסט־ווערק, איז ערשט צווייעט און צושפרייט געוואָרען אין דער גאנצער וועלט. דער פרייז האט אנגעטאָפּען צוואַנציג מיליאָן מארק, בלויז פאר מעבעל, כינעזישע אנטיקען און בילדער האט מען געלייזט אכט מיליאָן מארק. דעם גרעסטען טייל פון דער סומע האט איינגעבאכט די ביבליאָטעק, א קאָפּיע פון א מאנוסקריפּט פון דעם נייעם טעסטאַמענט פון 1400־טען יאהרע, האט א געוויסער קוואַריטש געקויפט פאר 24000 מארק.

הומאר און סאַטירע

אליין גענומען.

פרוי (צו דער דיענסט): ווייל דו ביזט געווען אזוי פיין, ווען איך בין נישט געווען אין דער היים, וויל איך דיר שענקען איינס פון מיינע ווייטע קליידער. נאַ האסטו דאס גרינע.

דיענסט: אפשר וואלט איהר מיר ליעבער געשענקט דאס שווארצע? אינ׳ם גרינעם האט מען מיך שוין צו אפט געזעהען.

משוגע מעג זי זיין!

יונגער מאן (צו א שדכן): רעדט מיר עפּיס א פאַסענדען שידוך!

שדכן: מיט פערגניגען! אָבער צוערשט וויל איך וויסען, וואס פאר א אנשפּרוך איהר מאַכט.

יונגער מאן: גוט! ערשטענס מוז מיין כלה זיין געבילדעט, קענען פערשיעדענע שפּראכען און שפּיעלען קלאַוויער... צווייטענס מוז זי זיין פון א האכאנשטענדיגער פאמיליע, דריטענס מוז זי זיין זעהר שעהן און זעהר רייך, פיערטענס מוז זי זיין זעהר ווירטהשאפטליך, קענען קאכען, נייען, שטיקען וכדומה.

שדכן: מיין ליעבער יונגער מאן! מיינט איהר, אז א מיידעל, וואס האט די אלע מעלות, וועט אייך וועלען פאר א חתן, זי וואלט דאך בעדאַרפט זיין משוגע.

יונגער מאן: משוגע מעג זי זיין!

א גוט געשעפט.

דער באנקיער סימאנזאהן אין מינכען איז זעהר א פרומער יוד, שבת האלט ער זיין באנקגעשעפט געשלאסען און דעם גאנצען טאג רעדט ער נישט פון געשעפטען.

א מאל, פרייטאג פאר נאכט, ווען סימאנזאהן איילט זיך שוין צו געהען אין טעמפּעל, קומט אריין עפּיס א שנאָרער און ערקלערט, אז ער בעדארף דרינגענד צו דעם באנקיער וועגען א געשעפטס־אנגעלעגענהייט.

— זעהר שעהן, — זאגט סימאנזאהן — אָבער איצט איז ביי מיר שוין שבת, קומט זונטאג...

— עס האנדעלט זיך וועגען א וויכטיגע אנגעלעגענהייט — ענטפערט דער שנאָרער — איהר קענט דאביי פערדיענען 20,000 מארק... איך קען אָבער נישט וואַרטען ביז זונטאג; אויב איהר ווילט נישט, וועל איך אנטראָגען אנאנדערען... איך מוז מארגען ביי נאכט אוועקפאהרען.

— ווייסט איהר וואס, מיין ליעבער מאן — זאגט סימאנזאהן — איהר בלייבט מיין גאסט אויף שבת. מארגען אבענד נאך הבדלה וועלען מיר דאריבער רעדען.

דער שנאָרער ווילינט איין, ער בלייבט ביים באנקיער אויף שבת, עסט און טרינקט ווי ווייט ער קען נאר.

שבת־צו־נאכט נאך הבדלה פרעגט סימאנזאהן: הכלל, איצט קענט איהר מיר שוין זאגען, וואס פאר א געשעפט דאס איז?

— יא! — ענטפערט דער שנאָרער — איך האב געהערט, אז איהר ווילט אייער טאכטער געבען 40,000 מארק נדן, נעמט מיך פאר אן־איידעם, איך וועל זי נעהמען מיט בלויז 20,000 מארק.

טאַקי ריכטיג.

שדכן: נו, ווי געפעלט אייך די פאמיליע? האט איהר געזעהען, וואס פאר א מעבעל, טעפּיכע און עס־צייג זיי האבען? ס׳איז זעהר א רייכע משפחה.

חתן: יא, נאר ווייסט אבער, אויב זיי האבען זיך דאס אלעס נישט אויסגעבארגט?

שדכן (פערגעסט זיך): אויסגעבאָרגט? ווער וועט דען אזעלכע לייט עפּיס בארגען?

רעטהזעל.

(די נעמען פון די אויפלעזער ווערען פערעפענטליכט).

I.

שאראדע.

די ערשטע האט די נאדעל און די ־פעדער.
דין און שארף איז זי און שטעכט דאס רוב.
פאר ,בקיצור׳ זאגט עס כמעט א יעדער.
אויך בעדייטעט עס: אנ׳עק, א סוף!

די צווייטע האט יערעס וועזען; נו וואס איז דאס?
וואס ,סוף׳ בעטייט, זאגט עס פינקט פערקעהרט.
א מאכער, א מנהיג, וואס פ׳ה־ט יענעם ביי די נאז,
האב איך אפט מיט דעם נאמען רופען געהערט.

דאס גאנצע איז דער נאמען פון א דעטעקטיוו.
וואס זיינע מעשים זענען בעשריעבען אויף יודיש;
בחנם קענט איהר זיי בעקומען, גיבט נור א פרוב
ווייסט איהר נאך נישט דעם פתרון? — א חידוש!

II.

א	א	א	א
ו	ו	ג	א
ע	[illegible]	ם	ז
ר	ר	פ	פ

די בוכשטאבען אינ׳ם נעבענשטעהענדען קוואדראט זענען אזוי צו ארדנען אז עס זאלען דאר׳ום געבילדעט ווערען 4 ווערטער מיט פאלגענדער בעדייטונג: 1) געוויכט. 2) מערכעננאמע. 3) רעוואלוציאנער־פראוואקאטאר. 4) העברעאישער שריפטשטעלער. די שורות פון רעכטס נאך לינקס אין פון אויבען אונטער לויטען גלייך.

III.

יעדען איז מיין ווארט בעקאנט.
אביסעל קלערען מוזט איהר נור;
עס איז א שטאדט אין דייטשלאנד.
וועלכע ליענט ביי דעם פלוס ,רוהר׳.

אויך אז מ׳וויל דעם הונגער שטילען,
פאלגט מען פונ׳ם ווארט דעם פשט;
כדי דעם מאגען אנצופולען.
זאגט אצינד: וואס דאס בעטייט!

סאנוק. אב״ן שה״ם.

פון דער אדמיניסטראציע.

מיט היינטיגער נומער הויבט זיך אן דאס צווייטע קווארטעל און מיר בעטען אלע דיעיעניגע, וואס האבען נאר אבאניערט אויף א קווארטאל, צו ערנייערן זייער אבאנעמענט.

נייע אבאנענטען בעקומען אלס פרעמיע דעם היסטארישען ראמאן ,דוד שפירא׳ סעפאראט געדרוקט אין שענער אויסשטאטונג.

פרעמיעס

פאר די אבאנענטען פון דער

„יודישען אילוסטרירטען צייטונג".

א) ווער עס אבאנירט די ,יודישע אילוסטרירטע צייטונג" דירעקט ביי דער אדמיניסטראציע אין קראקא וועניגסטענס אויף א האלב יאהר, צריינשיקענדיג דאס געלד אים פאראויס, בעקומט די נאכשטעהענדע 15 העפטע פון דעם בעריהמטען, האכשפאנענדען דעטעקטיוו־ראמאן ,מאקס שפיצקאפף׳ ״יודישער שערלאק האלמעס), וועלכע קאסטען צוזאמען 3 קראנען, בלויז

פאר 1 קראנע.

(חוץ 30 העללער פארטא)

יעדעס העפט ענטהאלט א גאנצען אבגעשלאסענע האכשפאנענדע ערצעהלונג, קיין פארטזעצונג, מיט א שענער אילוסטראציע.

די העפטע ענטהאלטען פאלגענדע ערצעהלונגען:

1) געטריבט צו דער שמד...
2) באנקנאטען פעלשער.
3) עלילת דם...
4) א רעטהזעלהאפטער מארד.
5) דער שמוגגלער...
6) דאס געפעלשטע טעסטאמענט.
7) דער שפיאן.
8) דער מערכען הענדלער.
9) דער באנק־איינברעכער.
10) די קינדער־מערדערין.
11) דער טויטען־גרעבער.
12) דאס געהיימניס פון א מיליאנער.
13) די דערטרונקענע כלה.
14) דער מיסיאנער.
15) די נאכטוואנדלערין,

ב) אנשטאט דיעזע העפטע קען מען אויך בעקומען די פאלגענדע וויכטיגע ספרים פון דעם גרויסען יודישען געלעהרטען דר. ש. רובין:

א) תהלת הכסילים, ב) ספור יצירת העולם, ג) שני לוחות הפילוסופיה,

וועלכע קאסטען 4 קראנען, בלויז

פאר 1.50 קראנע.

(חוץ 30 העללער פארטא)

ג) ווער עס אבאנירט די ,יודישע אילוסטרירטע צייטונג" אויף א גאנץ יאהר און בעצאהלט אים פאראויס, בעקומט ענטוועדער די 15 העפטע מאקס שפיצקאפף אדער די ספרי דר. רובין

גאנץ אומזיסט.

די אבאנענטען ברויכען נאר צו שרייבען, וועלכע פרעמיע זיי ווינשען; האלב יעהריגע אבאנענטען ברויכען גלייכצייטיג צוצושיקען דאס געלד פאר דער פרעמיע.

Cacao Hoff
MARKA OCHRONNA.
Przewyższa wszystkie dotychczasowe marki
Jana Hoffa fabryka czekolady i kakao. WIEDEŃ-STADLAU.

HOTEL-RESTAURANT
Rosenthal
Lemberg,
Rzeźnicka.

זיכערע הילף געפינט יעדער
אין האפראט פראפעסאר דאקטאר מ. גרובערים בעריהמטען ביכעל
„דאס געשלעכטסלעבען"
— איינפאך יודיש בעארבייט —
ס׳ענטהאלט: דאס היילען פון אלערליי מענערקראנקהייטען פון אונאני (א געהיימע ליידענשאפט ביי יונגע מענשען, פאר א בחור זעהר וויכטיגע עצות, אויסגעצייכנעטע מיטעל פאר יונגע לייט.
פ־אנקא פאר 80 העללער (50 קאפ.) אין פאראוים.
ביי: H. Fränkel in Gwoździec, (Galizien)

זאדאוואסער־מאשינען
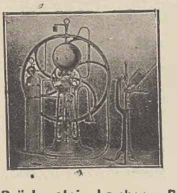
קופפער־צילינדער, סיפאן אונד לימאנאדען פלאשען
ליפערט שטוינענד ביליג:
Brückenstein Lemberg, Panieńska 15.

פערלאג אינטערנאציאנאלע ביבליאטהעק, ניו־יארק,

זאעבען ערשיענען:

מאררים ראזענפעלד'ס שריפטען

ערשטער באנד (נייע אויפלאגע), פאעזיע, געבונדען	3 — K.
צווייטער באנד פאעזיע, געבונדען	5 —
דריטער באנד פראזא, געבונדען	5 —
יעקב גארדין'ס ערצעהלונגען	2 50
די אמת'ע קראפט, דראמא פון יעקב גארדין	1 —
דער אונבעקאנטער, " " " "	1 —
אלישע בן אבויה, " " " "	— 75
פאר'ן שטורם, דראמא פון לעאפאלד קאמפף	1 —
די גייסטער, דראמא פון הענריק איבסען	1 —
אייזיק שעפטעל, ארבייטער־דראמא פון דוד פינסקי	— 75
געזאמעלטע ליעדער פון יהואש, געבונדען	5 —
דוד פינסקי'ס ערצעהלונגען, 2 בענדע, יעדער באנד	2 50
„קניאז פאטיאמקין", געשיכטע פון דעם בעריהמטען מאטראזען־אויפשטאנד, אילוסטרירט	1 —
סטרייקס און זייער ניצליכקייט פיר די ארבייטער	— 25
צום ארבייטערפאלק, ל. מאלסטאי	— 75
דער מאציאליזם און די נאציאנאלע פראגע, פון דר ח. זשיטלאווסקי	2 —
אינטערוויו פון מאקסים גארקי	— 75

ביי פאראהעריגע איינזענדונגען פון בעטראג ווערען די ביכער פאסטפריי צוגעשיקט.

הויפטפערקויף ביי:

L. Fortgang. Buchhandlung, **Kaschau**. (Ungarn)

אין דערזעלבער בוכהאנדלונג איז אויך צו בעקומען אלע פריהעריגע אויסגאבען פון דער „אינטערנאציאנאלע ביבליאטהעק" אזוי ווי זעמטליכע יודישע ביכער וואס זענען ביז היינט ערשיענען אין רוסלאנד, ענגלאנד, אמעריקא און אנדערע לענדער.

דוד שפירא

דער בעפרייער פון פראג

היסטארישער ראמאן

איים דער צייט פונ'ם דרייסיגיעהרינען קריעג.

נאך א. ע. בראכפאגעל בעארבייטעט

פון

בן־צבי.

פרייז אין שענער אויסשטאטונג 1 קראנע.

צו בעציעהען ביי דער אדמיניסטראציע:

„Jüdische Illustrierte Zeitung"

Krakau. Grodgasse 62.

Graetz
Gesch. d. Juden 13 Bde
Meyer's u. Brockhaus
Konvers. Lexika 1908,
Brehm's Tierleben,
Kaufm. Bibliothek,
Spamers ill. Weltgesch.
Fremdworterbücher,
Worterbücher in allen Sprachen,
Literaturgeschichte,
Samtl. Klassiker,
Handels- u. Sprach-Wissenschaften etc.
Alles in neuester Auflage u. in Prachtbanden gebunden
liefert gegen Monatsraten v. K. 3 aufwarts
A. Weissmann, Podgórze (Galiz.)

Kaufm. Fern-Unterricht!

בוכפיהרונג (אללע מעטאדען) האנדעלסקארעספאנדענץ, דייטשע או. פאלנישע שפראכלעהרע, קויפמ. רעכנען, האנדעלס־ או. וועכסעלרעכט, וואארענקונדע, געאגראפיע, שענשרייבען, עספעראנטא - וועלטשפראכע, וועלט־געשיכטע, קאנטארפראקסיס, סטענאגראפיע (אללע סיסטעמען) א. ז. וו. קאנן יעדערמאנן אהנע בעזאנדערע פארקענטניססע אים בריעפליכען וועגע אונד און קורצער צייט גרינדליך ערלערנען. — ביי גלייכצייטיגער טיילנאהמע אן 4 לעהרפעכערן,

Stenographie gratis

האנאראר מעסיג, — ערפאלג גאראנטירט!

Gründl. briefl. Ausbildung zum tüchtigen Kaufmann

אנפראגען נור געגען רעטורקארטע. פראספעקטע א 15 העלי׳ פראבעבריעפע K. 1.60 פראנקא.

Erstes commerc elles Unterrichts-Institut.
Abteilung für briefl. Unterricht

A WEISSMANN, Podgórze-Krakau 37.

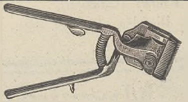

Maszynki do strzyżenia włosów
po Kor. 3.80 h.
poleca
Skład towarów żelaznych i stalowych
Bernard GRESCHLER, w Krakowie
UL. GRODZKA 43.

העברעאישער פערנאונטערריכט.

דורך מיינע 32 קינסטפאלע העברעאישע אונטעררכטס־בריעפע קאן יעדערמאן דיא העברעאישע שפראכע אין קורצער צייט לייכט אונד גרינדליך אין ווארט אינד שריפט ערלערנען. האבע הונדערטער דאנקזאגונגען פאן שילערן.
פראספעקטע גראטיס. פראבענומער 1 קראנע אין מארקען. אויך אויסלענדישע

S. Walkowski, Krakau, Miodowa 16

ARTHUR POPPER

KRAKAU

chem. Waschanstalt und Kunstfarberei mit Dampfbetrieb.

Empfiehlt sich zum chem Reinigen von Herren, Damengarderobe, Vorhange, Portiere, Talisem etz.
Ausführungen unübertroffen. Preise billiger als überall.
Provinz-Auftrage werden postwendend ausgefertigt und franko retouniert.
Wer auf einmal für 20 K. zum Reinigen oder Farben Gegenstande gi t, erhalt **8%** **Rabatt** oder einen Gegenstand gratis gereinigt.

Fabrik und Bureau
KRAKAU
Zwierzynieckagasse Nr. 25

Ausgezeichnet mit den grossen goldenen Medaille auf der Hygenischer Ausstelluug in Paris.

Spezial-Verkehr nach Süd-Russland.
N. Katzner, Sped tion u. Kommission
Podwoloczyska, Woloczysk, Brody und Radziwilow
Feste Durchfrachten von und nach Russland.
Export von Holzwolle, Eierkistenbrettern u. Sensenwetzsteinen
Steinkohlen, Antracit und Koks.
Tee in Orig nalpaketten mit kais. russ. Kronsbanderolle.

עפילעפסיע.

ווער עס אן פאללזיכט, קרעמפפען א. אנדערע נערוועזען צושטענדען ליידעט, פערלאנגע בראשירע דאריבער. ערהעלטליך גראטיס א. פראנקא דורך די

Privil. Schwanen-Apotheke Frankfurt a. M.

עס ווירד געזוכט.

איין **מאשינענמייסטער** וועלכער גלייכצייטיג **מאטריצער** זיין זאל, רעפלעקטאנטען וואלען זיך ווענדען אן דער רעדאקציאן דיזעס בלאטעס. אונטער „מאשין".

Schönste
Hochzeits-Geschenke und **Verlobungsringe**
aller Art Uhren, Ketten. Juvelen, Gold, Silber und Neusilberwaren

BILLIGST bei **Emil Goldwasser**, Krakau Grodgasse **Nr. 58**

Bitte die Adresse u. Hausnummer gefl. genau zu beachten.

Lecznica chirurgiczna Zakład Roentgenowski
Dr. Artura Frommera
Godziny ord. 9—11 przedpoł. 3—5 popoł.
Kraków, Tomasza 18. Róg ul. Floryańskiej
Telefon Nr. 81.

Mineralwasser!
En gros-Versand! Export nach Russland und Rumanien!
Directe Verbindungen mit den Quellen!!
Nahere Auskunft und Preise gratis und franko!!
1) **N. Traums Sohn, Tarnów.** (Galizien).
2) **N. Traums Sohn, Kraków.** Dietelsg. 46. Tel. 869.
Gründungsjahr 1864.

„Muzyka“
Podgórze, Rynek
Gmach Magistratu

Fabryczny skład orkiestryonów, gramofonów i pathefonów, oraz płyt najnowszych zdjęć, po cenach konkurencyjnych także na dogodne spłaty miesięczne.
Katalogi gratis i franko.
Wysyłki na prowincyę uskutecznia się odwrotną pocztą.

PIERWSZY KRAJOWY, hurtowny i częściowy
Skład Gramofonów
Józefa Wekslera

we Lwowie Sykstuska 1. 2, Telefon 2033/II	Odznaczony na wystawie jubileuszowej największą nagrodą »GRAND PRIX«	**w Krakowie** Grodzka 1. 71 obok Wawelu

Jeneralne zastępstwo
Towarzystwa Ack. Gramofonów
z marką »PISZĄCY ANIOŁEK«

TRADE MARK
"GRAMMOPHON"

poleca swoje slanowczo **bez szmeru** najlepiej grające Gramofony, oraz płyty z marką »Piszący Aniołek«, uznane przez pierwszorzędnych znawców za najlepsze i najtrwalsze.

20.000 płyt polskich, ruskich i żydowskich zawsze na składzie **20.000**

KORZYSTNA WYMIANA PŁYT
Części składowe i warsztaty reparacyjne na miejscu
Gramofon koncertowy z 10 płytami 60 K.
Przeróbka lub zamiana Pathéfonów na gramofony, oraz wielki wybór Pathéfonów i płyt.

Cenniki darmo i opłatnie,

ברוכבענדער
ספעציאליסט אין באנדאזשען־פאבריקאציאן
פאכמאן ווייט 25 יאהרע

Ant. M. Mirkiewicz w Krakowie Mostowa l. 4

עמפפיעהלט אן לייסטען־ברוך ליידענדען פערזאנען ברוכבענדער אייגענער אורסארבייטונג וויא איך בויכבינדען בעסטער קאנסטרוקציאן, האכפריםא — בענדער אהנע שנאללען אייגענער ערפינדונג, דיא דען סאיציג האבען, דאס זיא קיינע שמערצען פעראורזאכען פיר פערזאנען ביא ווייט פארטגעשריטטענעם צושטאנדע האט ער אם לאגער רעכטמעסיגע שוטצבענדער.

עס ווערדען אויך אויפקלערונג וועגען דער אנווענדונג דעס באנדעס ערטהיילט, וואס פיר אנפענגער איין גרויסען פארטהייל האט דא עס צור היילונג פיהרט אונד דאס אונטער גאראנטיע.

Telefon Nr. 484 • Unternehmung für elektrische Beleuchtung & Kraf übertragung ※ Telefon Nr. 484

Ing. Rudolf Popper, Krakau, Florianigasse 47.

Gerichtlich beeideter Sachverstandiger

Bau elektrischer Zentralstationen jeder Art und Grosse für Beleuchtung & Kraftübertragung. Komplette Einrichtungen fur Fabriken, Gruben, Mühlen, Ziegeleien, Dampfsagen, Raffinerien, Brauereien, Landwirtschaften, Hotels, Villen, Paläste etc.

Bau von schalttafeln für alle Stromarten.

Fabrikation von elektr. Starkstromapparaten für Specialzwecke.

Grosstes Lager elektrotechnischer Installationsmaterialen, Dynamomaschienen, Elektromotoren; Ventilatoren, Bogenlampen, sowie aller Art moderner Beleuchtungskörper.

Projekte, Kostenanschläge und technische Beratungen auf Verlangen kostenlos.

Wydawca: M. Fischer. — Odpowiedzialny redaktor: J. Kreppel — Drukarnia Józefa Fischera w Krakowie.